

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ
ОСІБ В БАНКУ»

Виконав студент 2 курсу, групи ОП.м-61а
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Журавель А.А.

Керівник доцент, к.е.н. Коренева О.Г.

Суми – 2018рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної магістерської роботи на тему «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В БАНКУ»

студентки Журавель Альони Анатоліївни

Актуальність теми полягає в тому, що в теперішніх умовах розвитку банківської системи України кредитуванню населення приділяється особлива увага. Адже за сучасного стану економіки населення має можливість отримувати широкий асортимент пропозицій товарів, робіт, послуг, на придбання яких зазвичай поточного доходу не вистачає, а кредит – це вирішення проблеми. Тому характерною ознакою розвитку банківської системи в останні роки стало те, що банки почали досить активно працювати з фізичними особами, збільшили перелік послуг, що надаються фізичним особам.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає у дослідженні теоретичних та методичних аспектів, пов'язаних з організацією обліку та аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб, а також розробленні практичних рекомендацій щодо шляхів їх удосконалення.

Об'єктом дослідження виступають безпосередньо кредитні операції, здійснювані банківською установою. А саме: технологія здійснення кредитного процесу, його організаційне та технічне забезпечення.

Предметом дослідження є: сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку і аудиту кредитування фізичних осіб в банку.

Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження: системний підхід, аналіз та синтез, методи хронологічного та систематичного спостереження, вимірювання господарських засобів та процесів, реєстрації та класифікації даних з метою їх систематизації.

Інформаційною базою кваліфікаційної магістерської роботи є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік та аудит операцій банку з кредитування фізичних осіб, офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, дані мережі Інтернет, статті вітчизняних та зарубіжних учених з проблем бухгалтерського обліку та аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб, матеріали досліджуваного банку.

Основний науковий результат роботи полягає у такому:

- проведено аналіз особливостей обліку та аудиту операцій з кредитування фізичних осіб на прикладі АТ «Ощадбанк»;
- проведено аналіз фінансового стану та основних показників діяльності установи АТ «Ощадбанку» та зроблено відповідні висновки;
- запропоновано впровадити банком альтернативний вид кредитування фізичних осіб, що не тільки не потребує формування під нього резерву, а і не є ризиковим видом діяльності. Також запропоновано варіант обліку для даного альтернативного виду кредитування;
- запропоновано впровадження систематизованої структури моніторингу кредитного портфеля в банку та впровадження нової форми протидії шахрайству у сфері кредитування в банку – фрод-моніторингу.

Одержані результати можуть бути використаними установами АТ «Ощадбанк» для введення в роботу нового виду кредитування та запровадження нової системи контролю за кредитними операціями.

Ключові слова: банк, кредитні операції, організація обліку, аудит, фізична особа.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 118 сторінках, зокрема список використаних джерел із 80 найменувань, розміщений на 9 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 14 рисунків, а також 11 додатків, розміщених на 17 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2018 рік

Рік захисту роботи – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	9
1.1 Економічна сутність та зміст операцій банків з кредитування фізичних осіб.....	9
1.2 Методичні підходи організації обліку операцій банків з кредитування фізичних осіб.....	17
1.3 Сутність та необхідність організації аудиту за операціями банку з кредитування фізичних осіб.....	23
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В ПАТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ».....	31
2.1 Характеристика основних фінансово-економічних показників діяльності ПАТ «Державний ощадний банк».....	31
2.2 Організаційне забезпечення обліку операцій з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк України»	41
2.3 Організація аудиту за операціями з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк».....	49
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В БАНКУ	57
3.1 Удосконалення методичних аспектів організації обліку операцій банку з кредитування фізичних осіб.....	57
3.2 Удосконалення організації аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб.....	74

ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Згідно чинного банківського законодавства України кредитні операції – вид активних операцій, пов’язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов’язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов. Кредитування фізичних осіб – це вагома складова економіки та фінансового сектору України. Протягом останніх років кредитування фізичних осіб набуло значного поширення. У зв’язку з цим наразі існує досить жорстка міжбанківська конкуренція.

Актуальність теми полягає в тому, що в теперішніх умовах розвитку банківської системи України кредитуванню населення приділяється особлива увага. Адже за сучасного стану економіки населення має можливість отримувати широкий асортимент пропозицій товарів, робіт, послуг, на придбання яких зазвичай поточного доходу не вистачає, а кредит – це вирішення проблеми. Тому характерною ознакою розвитку банківської системи в останні роки стало те, що банки почали досить активно працювати з фізичними особами, збільшили перелік послуг, що надаються фізичним особам.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає у дослідженні теоретичних та методичних аспектів, пов’язаних з організацією обліку та аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб, а також розробленні практичних рекомендацій щодо шляхів їх удосконалення.

Предметом дослідження є: сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку і аудиту кредитування фізичних осіб в банку.

Об’єктом дослідження виступають безпосередньо кредитні операції, здійснювані банківською установою. А саме: технологія здійснення кредитного процесу, його організаційне та технічне забезпечення.

Перед написанням дипломної роботи перед нами були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати теоретичні, методологічні та практичні аспекти банківського кредитування фізичних осіб;
- обґрунтувати суть банківського кредитування фізичних осіб;
- здійснити аналіз особливостей обліку операцій з кредитування фізичних осіб;
- здійснити аналіз процесу аудиту операцій з кредитування фізичних осіб ;
- переглянути первинні документи, внутрішню та зовнішню фінансову звітність банку;
- провести аналіз фінансового стану та основних показників діяльності установи банку відповідно до заданого алгоритму аналізу та зробити висновки;
- запропонувати шляхи удосконалення методології обліку операцій банку з кредитування фізичних осіб;
- запропонувати шляхи удосконалення методології аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб.

Для розкриття сутності досліджуваної теми використовували загальнонаукові методи: системний підхід, аналіз та синтез. Поряд із загальнонауковими методами використовували специфічні прийоми, обумовлені сутністю самого предмета, технологією обліку, завданнями та вимогами. Методи: хронологічного та систематичного спостереження, вимірювання господарських засобів та процесів, реєстрації та класифікації даних з метою їх систематизації, узагальнення інформації з метою звітності.

Для обраної теми інформаційною та правовою базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік та аудит операцій банку з кредитування фізичних осіб, офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, дані мережі Інтернет. Фактологічною основою проведеного дослідження є статті вітчизняних та зарубіжних учених з проблем

бухгалтерського обліку та аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб, матеріали досліджуваного банку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Економічна сутність та зміст операцій банків з кредитування фізичних осіб

Банківський сектор є основою розвитку вітчизняного фінансового ринку, а його стабільна діяльність сприяє подальшому розвитку економіки країни. Одним з основних видів банківського бізнесу, що надає банку найбільшу частину швидких доходів, є кредитні операції. Надані кредити становлять основну частку в банківських активах, а процентні доходи та витрати на формування резервів під кредити є вагомими чинниками прибутковості банку[10]. Процес кредитування має дуже давні коріння в світовій історії. Хоча такий різновид фінансових відносин й був наслідком різноманітних чинників, проте збільшення купівельної спроможності населення завжди було пріоритетним завданням кредитів.

При здійсненні наукового дослідження організації обліку кредитних операцій, потрібно в першу чергу роз'яснити значення поняття «кредитні операції в банках».

Так, на думку Литвин Н. Б., кредитні операції – це вид активних операцій, пов'язаних із наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також гарантій, поручительства, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу)[39].

Концептуальні підходи до трактування поняття «кредитні операції банків» відображені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення категорії «кредитні операції в банку» в науковій літературі та в законодавчих документах

Автор	Тлумачення
Г. І. Сп'як, Т. І. Фаріон	Кредитна операція – це активна банківська операція, пов'язана з наданням позики або зобов'язання (гарантії, поручительства, авалю), яке в разі його виконання приведе до фактичного передавання коштів на кредитній основі[75].
Господарський кодекс України	Кредитна операція – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу)[11].
Л. М. Кіндрацька	Кредитна операція банку – це вид активних операцій, пов'язаних із наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів за настання умов, передбачених кредитною угодою[31].
О. В. Васюренко	Кредит – це сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником із приводу поворотного руху вартості[7].
Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями	Кредитні операції – вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, порук, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу)[51].
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Кредитні операції полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян[16].

Кредит – це відносини щодо надання ресурсів у тимчасове користування на умовах повернення із погашенням зобов'язань, які при цьому виникають. В більш широкому розумінні кредит – це форма реалізації кредитних правовідносин, коли одна особа тимчасово набуває право кредитора стосовно іншої особи незалежно від юридичних підстав його виникнення; у вузькому

розумінні – це правовідносини, що виникають між банком та позичальником на підставі кредитного договору[37].

Найвагомішою відмінністю між позиками для придбання активів та споживчими кредитами є кінцева суть відносин. Якщо позики надаються суб'єктам з метою придбання, наприклад, акцій чи облігацій, то мета кредитних відносин між кредитором і позичальником полягає в кредитуванні кінцевого споживання. Варто відзначити, що за таких умов реалізація засади цільового використання отриманих фізичними особами кредитних ресурсів цілком залежить від волі банківських установ. Беручи до уваги сутність кредиту та характерні ознаки кредитування, можна зробити висновок, що кредитування фізичних осіб – це форма економічних відносин між позичальником та банком, яка передбачає надання населенню на умовах повернення, строковості, платності та забезпечення акумульованих в банку тимчасово вільних грошових коштів[5].

Кредитування фізичних осіб – важлива складова економіки та фінансового сектора України. Саме цей вид кредитування є стимулюючим чинником розвитку економіки. Банківське кредитування фізичних осіб на різноманітні потреби проводиться на основі певних принципів, які відображають сутність та зміст кредиту. Кредитування вітчизняними банками позичальників здійснюється відповідно до чинного законодавства України та відповідно до внутрішніх нормативних документів банку[16].

Рівень розвитку банківського кредитування фізичних осіб є ознакою ступеню досконалості фінансово-економічного механізму регулювання економічних відносин в умовах ринку. Банки виконують не лише економічну, а й важливу спеціальну місію – збільшення масштабності та прискорення обороту капіталу та грошових товарів в системі грошового обігу та задоволення потреб фізичних осіб в коштах для реалізації власних потреб підвищення добробуту, здійснюваних на партнерській основі. Як підтверджують дослідження, рівень соціально-економічного розвитку країни безпосередньо впливає на розвиток кредитування фізичних осіб. Разом з тим,

найбільший вплив має динаміка таких макроекономічних показників, як валовий внутрішній продукт, доходи та витрати населення, обсяги наданих послуг, роздрібний товарообіг, середньомісячні номінальна та реальна заробітна плата та ін.

Варто відзначити, що в українській термінології окремо не виділяється поняття «кредит для фізичної особи», а в основному його ототожнюють з поняттям «споживчий кредит», який по суті є одним з видів кредиту для фізичних осіб.

Відповідно до визначення, що дається Національним банком України споживчий кредит – це кредит, що надається споживачеві на придбання продукції для особистих потреб, які безпосередньо не пов’язані з підприємницькою діяльністю або виконанням обов’язків найманого працівника.

Тобто, споживчий кредит – це кредит, який надається фізичній особі на її власні потреби. Об’єктом кредитування може бути практично кожний предмет споживання (як товар, так і послуга). Кредитують операції з купівлі житла, побутової чи оргтехніки, автомобілів, оплати навчання, відпочинку, лікування, проведення ремонту квартир чи будинків[20]. Споживчий кредит надається тільки в національній валюті фізичним особам-резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування або послуг. Такий вид кредиту повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитної угоди[14]. Споживчий кредит забезпечує підвищення купівельної спроможності та життєвого рівня споживачів, а також стимулює розширення обсягів виробництва на предмети споживання та послуги.

Установи банків надають кредити тільки повнолітнім дієздатним громадянам України, які мають постійне джерело доходу: одержують заробітну плату, пенсію та інші грошові доходи через установи банку, є акціонерами банку або мають депозитний рахунок в установі банку. При видачі кредиту обов’язково перевіряється кредитна історія – інформація про всі кредити позичальника та про дисципліну їх погашення, що УБКІ

(Українське бюро кредитних історій) отримує від банків, страхових і лізингових компаній, кредитних союзів та інших фінансових інститутів. Оцінка кредитної історії – основний фактор під час рішення щодо видачі нового кредиту[49].

Кредитування фізичних осіб – це вагома складова економіки та фінансового сектору України. Протягом останніх років кредитування фізичних осіб набуло значного поширення. У зв'язку з цим наразі існує досить жорстка міжбанківська конкуренція.

Можна виділити такі особливості кредитування фізичних осіб банківською установою[23; 3]:

- позичальник самостійно та вільно вибирає той банк, в якому б він хотів отримати кредит. Фізична особа має право одночасно кредитуватися в різних банках;
- банківський кредит надається при укладенні кредитної угоди;
- всі питання, що виникають з приводу кредитування, вирішуються на договірній основі безпосередньо між банком та клієнтом- позичальником;
- згідно з угодою кожний із суб'єктів кредитних відносин набуває певних прав, та бере на себе певні зобов'язання;
- у випадку надання позичальникові кредиту в розмірі, що перевищує 10% власного капіталу (так званий «великий кредит»), банк повідомляє про кожний такий випадок НБУ.

Суб'єктами кредитних відносин при споживчому кредитуванні є фізичні особи (позичальники), а в особі кредитора виступають банки чи інші небанківські кредитні установи. Між банком та населенням може існувати й посередник, наприклад торговельна організація, однак при цьому зміст споживчого кредиту не змінюється.

За об'єктами кредитування споживчі позики можна поділити на кредити[14]:

- на невідкладні потреби;

- на будівництво чи придбання житла;
- на придбання товарів тривалого користування;
- капітальний ремонт індивідуальних житлових будинків, їх газифікацію та приєднання до мереж водопостачання і каналізації;
- початковий внесок у житлово-будівельний кооператив та ін.

Розглянемо класифікацію споживчих витрат домогосподарств, яка дасть нам можливість краще зрозуміти їх природу, джерела покриття, в т.ч. і за рахунок споживчого кредиту. Для більш повної характеристики споживчі витрати можна згрупувати за їх видами (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Групування споживчих потреб за видами[4]

Споживчі витрати, з одного боку, дозволяють задовольнити потреби населення споживчого характеру, з іншого боку, лежать в основі формування платоспроможного попиту населення, що є важливим чинником росту ВВП.

Різні напрямки кредитування фізичних осіб показують різну динаміку. Так, з року в рік, спостерігається суттєва перевага споживчого кредитування

над іншими видами кредитування, як в абсолютному розмірі, так і в відсотковому співвідношенні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Загальна сума кредитів, наданих фізичним особам банками України у 2012 – 2016 роках[45]

Період	Усього, млн. грн.	В тому числі:					
		Споживчі кредити		Іпотечні кредити		Інші кредити	
		млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
2012	187629	125011	66,63	58427	31,14	4191	2,23
2013	193529	137346	70,97	51447	26,58	4736	2,45
2014	211215	135094	63,96	71803	34,00	4318	2,04
2015	174869	104879	59,98	66169	37,84	3821	2,19
2016	218634	135238	61,86	78849	36,06	4547	2,08

Згідно з даними таблиці 1.2 на ринку кредитування фізичних осіб є характерним переважання споживчих кредитів відносно кредитів іпотечних. У відсотковому співвідношенні у 2016 році воно склало 61,86% проти 36,06%, інші кредити становили 2,08%. Дана динаміка свідчить про те, що внаслідок кризових явищ все більше зростає потреба у невідкладних речах, предметах тривалого користування, ніж у нерухомості.

На сучасному етапі розвитку банківської справи в Україні кредитування фізичних осіб має ряд особливостей.

По-перше, фізичні особи – це особлива група клієнтів, з індивідуальними потребами та інтересами, які необхідно враховувати при здійсненні кредитних операцій.

По-друге, споживчий кредит дає можливість людині відчувати себе економічно захищеною та спроможною вирішити свої проблеми.

По-третє, цей вид кредитування є засобом задоволення споживчих потреб населення, а тому його розвиток підвищує платоспроможний попит, прискорює реалізацію товарних запасів та послуг, сприяє прискоренню економічного зростання.

По-четверте, всі споживчі кредити мають соціальний характер, оскільки вони сприяють підвищенню життєвого рівня населення, утвердженню принципів соціальної справедливості[14].

Основними видами банківського кредитування фізичних осіб є:

- надання кредиту для купівлі житла (іпотека);
- для покупки транспортних засобів (автомобільне кредитування);
- на покупку товарів тривалого користування (споживче кредитування).

На сьогоднішній день найбільш розповсюдженим видом кредитування фізичних осіб є споживче кредитування. Воно в своїй сутності має певну ризиковість появи безнадійних кредитів та великої кількості позичальників, що ускладнює процес управління цим видом кредитів.

Сучасна ситуація на ринку кредитування фізичних осіб характеризується значним перерозподілом у банківському секторі, посиленням процесу жорсткої конкуренції за клієнтів, посиленням контролю з боку НБУ, зміною стратегій банків у просуванні на фінансовому ринку та підвищенні прибутковості діяльності. Тому кредитування фізичних осіб може успішно розвиватись лише за умови законодавчого збалансування інтересів усіх його суб'єктів – позичальника та банку.

До чинників, які стримують розвиток кредитування фізичних осіб в Україні можна віднести зменшення довіри до банків, зниження платоспроможного попиту населення, високу відсоткову ставку, що збільшує вартість кредиту для позичальника, зростання інфляційних та девальваційних очікувань, відсутність дієвих правових механізмів захисту прав позичальника[3].

Досить часто, говорячи про проблеми кредитування в Україні, вказують на недосконалість правової бази кредитування. Правовідносини у сфері кредитування регулюються нормами Цивільного кодексу України, Законів України «Про Національний банк України»[18], «Про банки і банківську

діяльність»[16], «Про іпотеку», «Про іпотечне кредитування»[21], «Про споживче кредитування»[20]. Але у розвинутих країнах світу, вже як правило, діє спеціальний Закон про споживчий кредит, який забезпечує розвиток споживчої сфери.

1.2 Методичні підходи організації обліку операцій банків з кредитування фізичних осіб

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на принципах, загальноприйнятих у міжнародній практиці, зокрема: безперервної діяльності установи банку, стабільності правил бухгалтерського обліку, обережності, поділу звітних періодів, превалювання змісту над формою, оцінки активів та зобов'язань, окремого відображення активів та пасивів[24].

В міжнародній практиці операції з кредитування фізичних осіб в обліку відображаються відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Згідно з МСБО 39, під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати його за справедливою вартістю плюс витрати на операцію, які прямо відносяться до придбання або випуску фінансового активу[41]. МСФЗ 9 передбачає три категорії фінансових активів залежно від намірів та політики управління активами:

– фінансові активи, що оцінюються за амортизованою собівартістю, якщо метою утримання такого активу є отримання передбачених договором потоків грошових коштів (виключно основної суми та нарахованих процентів);

– фінансові активи, котрі оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки у іншому сукупному доході (капіталі), якщо актив утримується у рамках бізнес-моделі, яка передбачає як отримання передбачених договором потоків грошових коштів, так і продаж фінансових активів;

– фінансові активи, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки у складі прибутку/збитку – всі інші активи[42].

МСФЗ 9 змінює підходи до формування резервів під знецінення фінансових активів. Тобто, модель «понесених збитків», яка використовується в МСБО 39, замінюється на модель «очікуваних збитків». Основний принцип моделі «очікуваних збитків» полягає в відображенні загальної картини погіршення або покращення кредитної якості фінансових інструментів. Сума очікуваних кредитних збитків, яка визнається у вигляді оціночного резерву, залежить від ступеня погіршення кредитної якості після первісного визнання кредиту.

При здійсненні кредитної операції кожний структурний підрозділ банку подає документи, котрі стосуються сфери його діяльності, за графіком документообігу для відображення в обліку за відповідними рахунками[35].

Кредитні операції відображають за відповідними рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженого постановою № 280 Правління Національного банку України[25], залежно від категорії контрагентів, виду кредиту та строків їх використання. Класифікація рахунків у балансі для обліку кредитних операцій представлена на рисунку 1.2.

Для здійснення бухгалтерського обліку операцій кредитування за балансовими рахунками, визначеними Планом рахунків бухгалтерського обліку для банків[25], відкриваються особові рахунки позичальників. Відкриття аналітичних рахунків та введення до бази даних параметрів аналітичних рахунків та параметрів договорів здійснюється на підставі кредитних угод та договорів застави (гарантій, порук тощо), доповнень до них або розпоряджень відповідних підрозділів фронт-офісу (залежно від організації операційної роботи в установі банку).

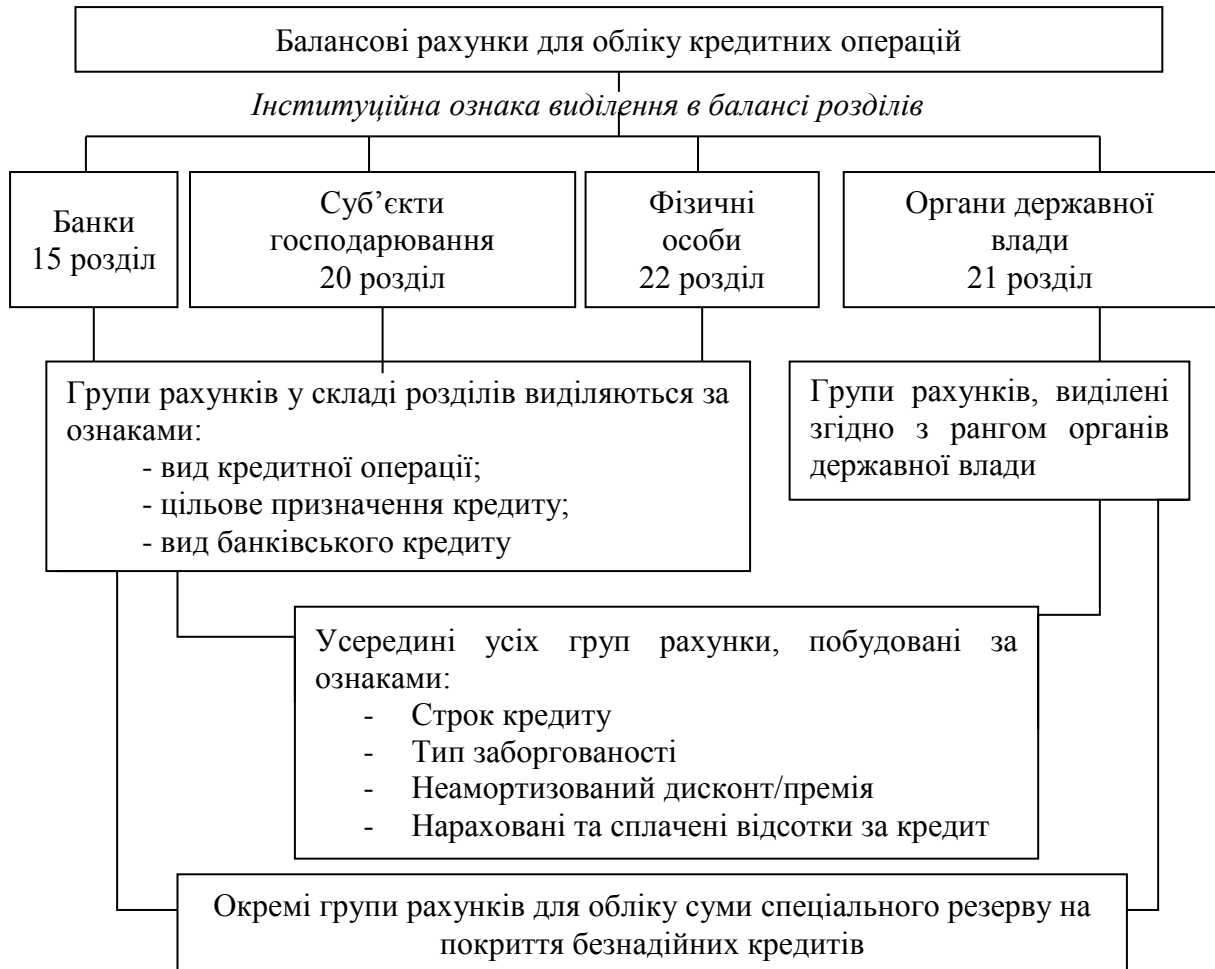

Рисунок 1.2 – Класифікація рахунків у балансі для обліку кредитних операцій[25]

Бухгалтерський облік кредитних операцій ведеться відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України (Постанова Правління НБУ № 481)[24]. Відповідно до вказаної Інструкції надані /отримані кредити оцінюються під час первинного визнання за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, та відображаються в бухгалтерському обліку відповідно як актив/зобов'язання, які не підлягають взаємозаліку.

Облік кредитних операцій можна розглянути відповідно до такої послідовності:

- відображення в бухгалтерському обліку кредитних операцій на дату укладення кредитної угоди (дату операції);
- бухгалтерський облік наданих кредитів;
- погашення заборгованості за наданими кредитами.

Операції з кредитування фізичних осіб відображаються за відповідними рахунками плану рахунків бухгалтерського обліку банків України[25] залежно від виду кредиту та строків використання.

Етапи документообігу під час здійснення кредитної операції включають:

- перевірку змісту та правильності оформлення первинних документів, що надійшли;
- визначення можливості виконання операції, перевірку або оформлення бухгалтерського запису в документах;
- передавання документів для автоматизованої обробки;
- використання документів для перевірки правильності відображення операцій за рахунком та їх збереження[35].

У процесі супроводження кредиту формується кредитна справа за кожним позичальником або кредитна історія. На рисунку 1.3 показана послідовність відображення кредитних операцій в системі банку.

Кредитна справа за кожним позичальником в обов'язковому порядку має містити наступні дані:

- особові дані клієнта (його ім'я, паспортні дані, місце проживання, ідентифікаційний код);
- номер поточного та позичкового рахунків;
- письмове клопотання (заяву) про надання кредиту та техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті;
- кредитну угоду;
- угоду про заставу (забезпечення);
- дату видачі та погашення кредиту;

- початкову суму кредиту в гривнях або гривневою еквіваленті та код валюти (у разі видачі кредиту в іноземній валюті);
- процентну ставку;
- дані про доходи позичальника;
- інформацію про стан погашення заборгованості із зазначенням дат та сум;
- суму забезпечення, що береться до розрахунку резерву [23].

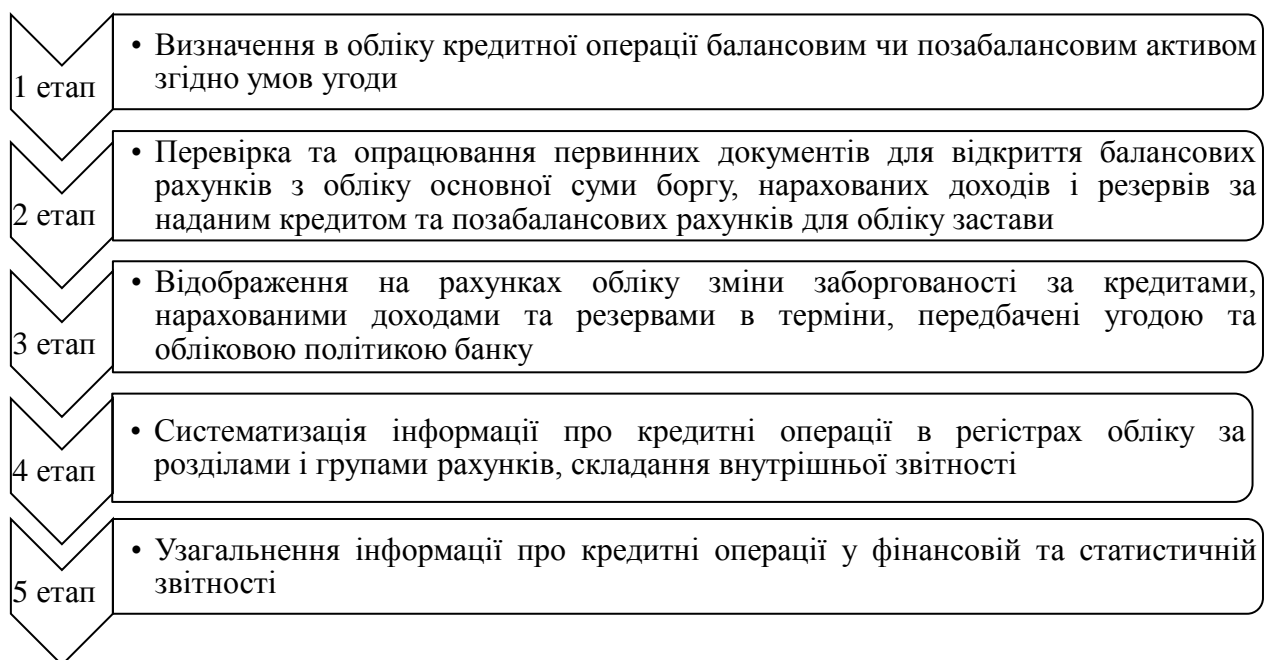

Рисунок 1.3 – Етапи відображення кредитних операцій в обліковій системі банку[23]

Усі первинні документи, які пов'язані з листуванням з позичальником, зберігаються в кредитній справі, а всі бухгалтерські документи формуються та за кожний робочий день підшиваються в окремі папки відповідно до встановленого порядку формування та зберігання первинних документів, облікових регістрів та звітів.

Для обліку кредитів наданих фізичним особам використовують рахунки 2 класу. На позабалансових рахунках також обліковують операції, які пов'язані

з кредитуванням клієнтів: отримана застава, не сплачені в строк доходи та заборгованість, списана у збиток.

Групи рахунків, що відображають надані фізичним особам кредити[25]:

- 1) на поточні потреби – група 220;
- 2) фінансовий лізинг (оренда) – група 221;
- 3) за врахованими векселями – група 222;
- 4) іпотечні кредити – група 223.

Кредит наданий фізичній особі відображається в обліку з того часу, коли банк узяв на себе безвідкличне зобов'язання з кредитування клієнта. Якщо дата операції (укладання угоди) та дата перерахування коштів клієнту (видача кредиту) не збігаються, тобто виникає розрив між цими двома операціями, банк відображає факт виникнення зобов'язання поза балансом, дебетуючи рахунок «Рахунки для обліку наданих зобов'язань з кредитування» та кредитуючи контр-рахунок – на суму зобов'язань за цією угодою. Зобов'язання з кредитування за позабалансовими рахунками можна не відображати, якщо на дату операції (у день виникнення в банку зобов'язання з кредитування) кредит надається в повній сумі. Списання відповідної суми зобов'язання з позабалансових рахунків відображається шляхом дебетування контр-рахунка та кредитування рахунка «Рахунки для обліку наданих зобов'язань з кредитування»[31].

Банки зобов'язані зберігати протоколи засідань кредитних комітетів, інформацію про здійснення кредитної операції, класифікацію кредитного портфеля та формування резервів не менше п'яти років з часу закінчення дії кредитної угоди. Усі документи бухгалтерського обліку за попередні місяці до здавання їх в архів установи банку зберігаються в поточному архіві бухгалтерії.

Для організації процесу кредитування банком розробляються внутрішні нормативно-методичні документи, зокрема «Положення про кредитування», «Положення про проведення оцінки фінансового стану позичальника», «Рекомендації щодо оцінки кредитного ризику», «Положення про порядок

визнання та списання безнадійної заборгованості за кредитами», «Рекомендації щодо оцінки нерухомого та рухомого майна» та ін.[36].

Система бухгалтерського обліку в банку ґрунтується на єдиних принципах та методах, визначених його обліковою політикою. Детальна інформація про кожну кредитну операцію та контрагента банку фіксується банком на рівні відкритих аналітичних рахунків.

Бухгалтерський облік кредитних операцій здійснюється відповідно до нормативно-правових актів НБУ, основних вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та внутрішніх положень банку[35].

Надані/отримані кредити під час первісного визнання банк оцінює за справедливою вартістю з урахуванням витрат на операцію. На дату балансу кредити оцінюються за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка під час здійснення амортизації дисконту та нарахування процентів. Якщо балансова вартість наданих кредитів перевищує оцінену суму очікуваного відшкодування, визнається зменшення їх корисності. Зменшення корисності в бухгалтерському обліку відображається шляхом формування спеціальних резервів за рахунок витрат банку[24].

Таким чином, проаналізувавши наведену інформацію, можна стверджувати, що облік кредитів наданих фізичним особам здійснюється відповідно до вимог міжнародних стандартів та нормативних актів НБУ. А також розглянувши основні аспекти обліку операцій з кредитування фізичних осіб бачимо, що синтетичний облік операцій з кредитування фізичних осіб здійснюється за рахунками 2 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку для банків України, за відповідними групами. Аналітичний облік даного виду операцій ведеться за видами кредитів, що надані фізичним особам, а також за строками їх погашення.

1.3 Сутність та необхідність організації аудиту за операціями банку з кредитування фізичних осіб

Вимоги ринку, розширення спектру банківської діяльності зумовили значний розвиток теоретичних та методичних розробок з питань банківського аудиту. Кредитні операції банку є найбільш ризикованими, тому вони повинні підлягати найбільш глибокому та частому контролю, перевірятися внутрішніми аудиторами. Згідно з Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями[51], кредитна операція – вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів таким шляхом: надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів; надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів; розміщення депозитів; проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу; видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій зворотного репо; будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу); розстрочення платежу за продані банком активи. Розгляд питань внутрішнього аудиту в банках, і, зокрема, аудиту кредитних операцій, знаходить своє відображення в наукових працях і публікаціях вітчизняних вчених – Л.М. Кіндрацької[31], А.М. Герасимовича, Т.С. Смовженко, О.М. Сарахман[71], О.І. Кіреєва[32], О.І. Скаско, Г.І. Сп'як та Т.І. Фаріон[75] та багатьох інших.

Організація внутрішнього аудиту передбачає його здійснення у певній послідовності, за етапами: планування аудиту, збір інформації з метою тестування системи контролю і детального тестування, аналіз цієї інформації, документальне підтвердження виконання всіх процедур проведення аудиту шляхом підготовки робочої документації аудиторської перевірки, складання висновку та пропозицій щодо результатів перевірки відповідних структурних підрозділів банку (рис. 1.4).

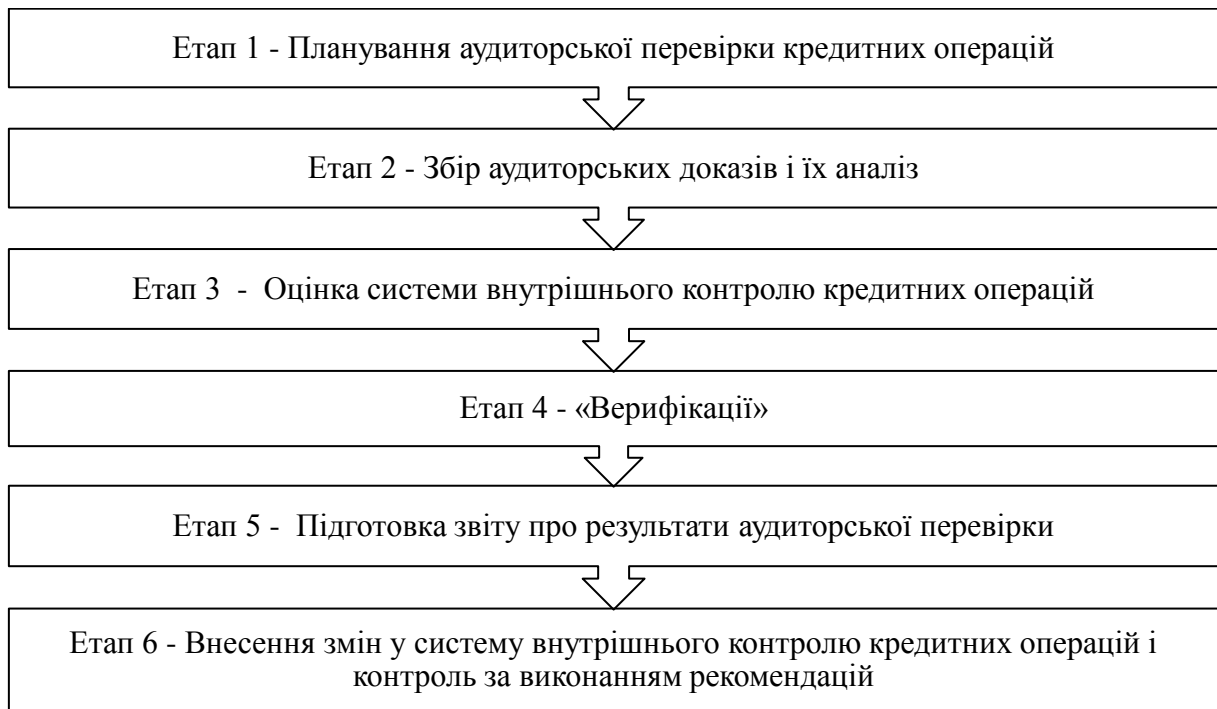

Рисунок 1.4 – Етапи процесу аудиту стану системи внутрішнього контролю кредитних операцій банку[40]

На етапі планування та розробки підходу до проведення аудиторської перевірки, внутрішній аудитор має детально ознайомитися з діяльністю об'єкта перевірки, зосереджуючись на таких аспектах:

- меті діяльності об'єкта, видах наданих продуктів та послугах кредитного характеру;
- відбір специфічних видів діяльності, враховуючи межі кредитного ризику;
- внутрішньому контролю за кредитними операціями;
- визначення ресурсних вимог, необхідних для виконання запланованих завдань (наявність персоналу та можливості щодо його додаткового залучення для проведення перевірки, потреби в залученні сторонніх спеціалістів, експертів).

Планування аудиторської перевірки кредитних операцій здійснюється в певній послідовності, що наведена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Планування аудиторської перевірки кредитних операцій[8]

№	Стадії перевірки 1 етапу	Аудиторські процедури
1	Ініціювання проведення перевірки	-планова перевірка; -за завданням керівництва; -виявлення зловживань; -компрометація внутрішньої системи контролю.
2	Попереднє ознайомлення з об'єктом перевірки	-законодавство та нормативні матеріали; -фінансова інформація; -зміни у кадровому складі; -результати попередніх перевірок.
3	Підготовча стадія	Визначення: -характеру операцій (за видами наданих продуктів та послуг кредитного характеру); -рівня суттєвості; -періоду, що перевіряється.
4	Вибір виду аудиту	-комплексний; -аудит окремого напрямлення (відбір специфічних видів діяльності, беручи до уваги межі кредитного ризику).
5	Оцінка потреби в аудиторських ресурсах	Оцінка: -класифікації (наявності) співробітників; -вимог регулюючих органів.
6	Складання плану і програми аудиту	-складання плану затрат та графіка перевірки; -складання програми перевірки.

На другому етапі аудиторської перевірки проводиться збір інформації (аудиторські докази) та її аналіз. У процесі збору інформації аудитор отримує свідчення, що підтверджують аудиторський висновок. Для отримання свідчень аудитор використовує різні інструменти (аудиторські методи, процедури та прийоми).

Матеріали узагальнюються внутрішнім аудитором за результатами попереднього ознайомлення з об'єктом аудиту у робочих документах, які мають відповідати певним принципам: повноти, зрозумілості, доцільності, стандартного оформлення, підтвердження.

На нашу думку, з метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю, на другому етапі доцільним є складання та заповнення аудиторами додаткових робочих документів. Це можуть бути анкети оцінки системи внутрішнього контролю; робочих документів стосовно кредитування юридичних та фізичних осіб.

У межах початкових аудиторських процедур здійснюється вивчення та аналіз внутрішніх нормативних і розпорядчих документів, що регулюють кредитну роботу банку: положення про кредитування, положення про кредитний комітет та наказ про персональний склад кредитного комітету, кредитна політика банку, положення про визначення фінансового стану позичальника, положення про кредитний відділ[40].

Третій етап є основним, оскільки включає в себе оцінку принципів організації внутрішнього контролю кредитних операцій в банку, яка полягає в виявленні наявних недоліків в роботі існуючого внутрішнього аудиту, а також розробці рекомендацій, необхідних для їх виправлення (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Оцінка системи внутрішнього контролю кредитних операцій[8]

№	Розділи перевірки 3 етапу	Аудиторські процедури
1	Оцінка принципів організованого внутрішнього контролю кредитних операцій	Виявлення: -слабких місць, які вимагають посилення контролю; -невиконання вимог нормативних документів; -низької ефективності роботи.
2	Визначення необхідних засобів контролю, значних недоліків та основних ділянок неефективної роботи	-документальне оформлення виявлених недоліків; -визначення суттєвості виявлених недоліків для системи внутрішнього контролю.
3	Підтвердження доказами наявності значних недоліків і ділянок неефективного ведення кредитних операцій	-документально підтвердити причини виявлених недоліків; -зібрати необхідні докази; -визначити можливі наслідки виявлених ризиків.
4	Вибіркова перевірка кредитних операцій (діяльності)	-опитування, спостереження та аналіз операцій, які перевіряються; -вивчення аудиторських доказів; -вибіркова перевірка кредитних операцій.

Продовження таблиці 1.4

5	Складання плану та програми аудиту	-складання плану затрат та графіка перевірки; -складання програми перевірки.
---	------------------------------------	---

Етап «Верифікації» (четвертий етап) дозволяє пересвідчитись у справедливості попередньої оцінки, яка базується на тестуванні операцій,

підтвердженні даних, аналізі та порівнянні, спостереженні, записі виявлених недоліків та порушень, аналізі причин (наслідків), які призвели до появи недоліків у роботі банку, аналізі перешкод та обмежень, які існують у діяльності окремих функціональних підрозділів банку, розробленні рекомендацій з виправлення виявлених недоліків (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Розробка рекомендацій по виправленню виявлених недоліків[8]

№	Розділи перевірки 4 етапу	Аудиторські процедури
1	Розробка рекомендацій з виправлення недоліків	-при необхідності ввести обмеження в практичну роботу та ресурси; -розробити рекомендації по усуненню виявлених недоліків.
2	Обрання підрозділів	-визначити підрозділи, відповідальні за виконання операцій; -розподілити відповідальність між підрозділами; -узгодити з підрозділами надані рекомендації.
3	Визначення періоду, що необхідний для виконання рекомендацій	-визначити строки виконання наданих рекомендацій; -узгодити строки з підрозділами.

Під час п'ятого етапі аудитор готує аудиторський звіт (довідку) та висновки про стан існуючої системи внутрішнього контролю кредитних операцій (табл. 1.6) для інформування Спостережної Ради та Правління банку про найбільш важливі проблеми, виявлені під час аудиторської перевірки, про ефективність системи контролю[5].

Процес підготовки та написання аудиторського звіту має декілька етапів: групування, систематизація виявлених відхилень та узагальнення аудиторської інформації.

В підсумкових матеріалах надається інформація про:

- виявлені недоліки, порушення та зловживання, що характеризують проведення відповідних банківських операцій;
- акцентується увага на позитивному досвіді роботи підрозділу, який можливо використати на інших ділянках у банку;

– обґрунтовуються причини, особливо організаційного характеру, що створили умови для здійснення порушень та зловживань і надаються пропозиції про вжиття заходів щодо їх усунення.

У звіті треба надати кваліфіковану оцінку стану системи внутрішнього контролю відповідного підрозділу банку.

Таблиця 1.6 – Формування звіту і висновків про стан існуючої системи внутрішнього контролю кредитних операцій[8]

№	Розділи перевірки 5 етапу	Аудиторські процедури
1	Формування звіту	-формування висновків про стан системи внутрішнього контролю кредитних операцій; -представлення результатів оцінки та рекомендацій; -визначення строків для усунення виявлених недоліків.
2	Узгодження проекту звіту з керівництвом банку, що перевіряється	-узгодження висновків про стан системи внутрішнього контролю; - узгодження результатів оцінки та рекомендацій.
3	Надання керівництву Банку кінцевого звіту про результати виконаної перевірки	надання звіту керівництву, в також підрозділу, що перевірявся, з метою досягнення найкращого результату у виправленні виявлених недоліків

Аудиторський звіт складається з урахуванням стандартів проведення аудиту, визначених нормативно-правовими актами НБУ та підписується керівником служби внутрішнього аудиту банку.

На шостому етапі відбувається внесення структурними підрозділами комерційного банку змін до системи внутрішнього контролю на своїй ділянці відповідальності та внесення змін до внутрішніх нормативних документів. Служба внутрішнього контролю (аудиту) контролює виконання виданих рекомендацій і доповідає керівництву про хід їх виконання (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Внесення змін у систему внутрішнього контролю кредитних операцій і контроль за виконанням рекомендацій[8]

№	Розділи перевірки 6 етапу	Аудиторські процедури
1.	Виконання рекомендацій	- ввести зміни в систему внутрішнього контролю; - актуалізувати внутрішні нормативні документи.
2.	Надання звіту службі внутрішнього контролю(аудиту)	- підрозділ надає звіт про виконання рекомендацій; - контроль за своєчасним виконанням рекомендацій.

3.	Надання керівництву банку звіту про стадію виконання рекомендацій	-перевірка виконання рекомендацій; -надання керівництву банку звіту виконання (невиконання) рекомендацій
----	---	---

Отже, при здійсненні аудиту кредитних операцій застосовується послідовний підхід. Аудиторська перевірка кредитних операцій банку, як правило, має характер вибіркової. Вибірка проводиться з урахуванням: кількості кредитних договорів за період; обсягів кредитування за окремими категоріями позичальників; кількості задіяних кредитних рахунків; процентних ставок на кредити; ступеня ризику та рівня забезпеченості кредитів. Кожний етап аудиту документується за допомогою робочих документів.

Служба внутрішнього аудиту має бути незалежною в своїй діяльності та забезпечувати ефективне здійснення перевірки кредитних операцій, так як аудитом охоплюються всі етапи процесу кредитування, що сприяє оптимізації здійснення даного виду активних операцій.

Зовнішній аудит здійснюють незалежні аудиторські фірми, які під час перевірок з'ясовують:

- дотримання правил бухгалтерського обліку та звітності банку з кредитних операцій;
- стан внутрішнього контролю за кредитними операціями та оцінку його якості;
- дотримання банком положень законодавчих та нормативно-правових актів України, рівень ризику неповернення.

Обов'язки зовнішніх аудиторів визначаються на основі задач, поставлених при перевірці банківської діяльності. Основний обов'язок полягає в тому, щоб при виявленні фактів неправильного здійснення банківських кредитних операцій, порушень установленого порядку бухгалтерського обліку, зловживань і тому подібних випадків точно визначити розмір заподіяного збитку банку, причини розкритих порушень посадових осіб, винних у порушеннях.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В ПАТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

2.1 Характеристика основних фінансово-економічних показників діяльності ПАТ «Державний ощадний банк»

АТ «Ощадбанк» на сьогоднішній день є одним з найбільших фінансових інститутів української держави, що має широко розгалужену мережу установ. Це єдиний в Україні банк, що має закріплену законом державну гарантію повного збереження грошових коштів та інших цінностей громадян, довірених банку. Засновником АТ «Ощадбанк» являється Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Державний ощадний банк України», яке є державним банком. Засновником АТ «Ощадбанк» є держава в особі Кабміну України. Банк утворений відповідно до розпорядження президента України №106, постанови Кабінету міністрів України №876 шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України. Банк є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України.

Організаційно-правова форма відповідно до внесених змін до п. 4 Статуту АТ «Ощадбанк» – публічне акціонерне товариство (ПАТ). АТ «Ощадбанк» є державним банком, в якому 100% статутного капіталу належать державі. Структура банку, відповідно до затвердженого статуту, будується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням. Схема організації структури управління АТ «Ощадбанк» наведена в додатку Н.

Банк у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України: «Про банки та банківську діяльність»[16], «Про Національний банк України»[18], іншими законами України, нормативно-правовими актами НБУ та Статутом АТ «Ощадбанк»[73].

На підставі банківської ліцензії № 148, виданої Національним банком,

АТ «Ощадбанк» має право здійснювати банківські операції, визначені законом України «Про банки та банківську діяльність»[16].

Відповідно до цих документів бухгалтерський облік та фінансова звітність у банку ґрунтується на таких принципах: принцип безперервності, обачності, послідовності, відповідності доходів та витрат, автономності, превалювання сутності над формою, повного висвітлення, історично (фактичної) собівартості та періодичності.

Система бухгалтерського обліку в установах АТ «Ощадбанку» ґрунтується на єдиних принципах, методах та процедурах, визначених Положенням про облікову політику банку, нормативно-правовими актами Національного банку та локальними нормативно-правовими актами банку. Зміна методів обліку здійснюється за умови внесення змін до законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку, що зумовлюють зміни в обліку. Бухгалтерський облік повинен надавати можливість прогнозування та визначення стратегії розвитку діяльності банку шляхом порівняння статей балансу з показниками, встановленими локальними нормативно-правовими актами банку, та аналізу їх динаміки[63].

Місія банку – відтворення ідеї тривалого заощадження коштів населення на принципах справедливої дохідності та надзвичайної надійності. АТ «Ощадбанк» має на меті відновити довіру населення, як запоруку стабільності національної банківської системи, економічного зростання країни та підвищення добробуту громадян.

Стратегічна мета банку – залишаючись банком загальнонаціонального рівня, відтворити позиції стабільної, прозорої, конкурентоздатної фінансової установи, яка співпрацює як з системними державними підприємствами, так і на традиційному для банку сегменті бізнесу – роздрібному.

На сьогодні АТ «Ощадбанк» очолює топ-20 найбільш надійних банків України за версією журналу «Новое время» та інвестиційної компанії Dragon Capital. У рейтингу міжнародної аудиторської компанії «Делойт» АТ «Ощадбанк» входить до ТОП-50 банків Центральної та Східної Європи та

є найбільш стійким банком України за версію видання Forbes Україна. В найближчих планах АТ «Ощадбанку» – зміцнювати лідерські позиції на ринку. Продовжити модернізацію мережі установ банку, впровадити масштабну просвітницьку програму з переходу клієнтів на online-канали обслуговування. Збільшувати кількість банкоматів та терміналів самообслуговування. Нарощувати обсяги кредитування фізичних осіб, мікро, малого й середнього бізнесу, поступово зменшуючи частку великих компаній у своєму кредитному портфелі[47].

Проведемо порівняльний аналіз обсягу наданих кредитів фізичним та юридичним особам банками України. На рівень кредитування на початку 2015 року мала вплив внутрішньополітична криза та активна фаза війни на Сході України. Станом на кінець 2016 року спостерігається зменшення частки кредитного портфеля в активах банків. Аналіз обсягів наданих кредитів групою аналізованих банків України за період з 01.01.2015 – 01.01.2017 рр. фізичним особам представлено в таблиці 2.1 та юридичним особам представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.1 – Обсяг наданих кредитів фізичним особам банками України за період з 01.01.2015 по 01.01.2017 рр. [45]

Банк	Кредити фізичним особам, млн. грн.			Темп приросту, %
	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	
ПриватБанк	22126	26105	19722	-10,87
Ощадбанк	2377	2947	2911	22,47
Укрсоцбанк	14949	16920	20786	39,05
Промінвестбанк	83	54	34	-59,04
ОТР Bank	6360	6359	4666	-26,64
Всього	45895	52385	48119	4,85

Дивлячись на дані таблиці 2.1 та дані таблиці 2.2 ми можемо дійти висновку, що за аналізований період обсяги наданих кредитів фізичним та юридичним особам банками України невпинно зменшувалися. Що стосується кредитів, наданих фізичним особам, то тільки Ощадбанк і Укрсоцбанк змогли зберегти позитивну тенденцію. Темп приросту для АТ «Ощадбанку» склав

22,47%, а для Укрсоцбанку – 39,05%. Що стосується кредитування юридичних осіб, то лише один банк показав позитивний результат – ОTR Bank (9,21%). Об'єкт нашого дослідження Ощадбанк втратив у обсягах наданих кредитів за весь аналізований період 5,4%.

Таблиця 2.2 – Обсяг наданих кредитів юридичним особам банками України за період з 01.01.2015 по 01.01.2017 рр. [45]

Банк	Кредити юридичним особам, млн. грн.			Темп приросту, %
	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	
ПриватБанк	139212	151705	34968	-74,88
Ощадбанк	66894	62740	63283	-5,40
Укрсоцбанк	17541	19483	2666	-84,80
Промінвестбанк	38417	31799	27121	-29,40
OTR Bank	9656	7038	10545	9,21
Всього	271720	272765	138583	-49,00

Перейдемо до більш детального розгляду саме основних фінансово-економічних показників діяльності АТ «Ощадбанк».

Першим етапом аналізу є оцінка динаміки та структури пасивів АТ Ощадбанку за три останні три роки, тобто за період з 01.01.2015 по 01.01.2017 р.

Аналіз загального обсягу пасивів АТ «Ощадбанк» наведений в таблиці Б.1 (додаток Б) показав, що за 2016р. загальний обсяг пасивів банку збільшився на 50 709 927 тис. грн., або на 31,82%, в основному за рахунок збільшення зобов'язань банку в загальному обсязі пасивів. На протязі аналізованого періоду загальний обсяг пасивів банку збільшився на 81 995 526 тис. грн.

Аналіз динаміки та структури власного капіталу АТ «Ощадбанк» за період з 1.01.2015 р. по 1.01.2017 р. наведений в таблиці В.1 (додаток В) показав, що за 2016 рік загальний обсяг власного капіталу банку збільшився на 7 592 144 тис. грн. або на 103,4%% в порівнянні з 2015 роком. В основному така зміна відбулася за рахунок, по-перше, суттєвого збільшення

суми статутного капіталу, а саме його обсяг на кінець 2016 року збільшився на 4 955 520 тис. грн. (на 16,6%), а по-друге, за рахунок збільшення резерву переоцінки на 2 168 160 тис. грн. 27 січня 2016 року Кабінет Міністрів України постановив збільшити статутний капітал АТ «Ощадбанк» на суму 4 955 520 тис. грн. шляхом випуску 4272 додаткових акцій існуючої номінальної вартості з збереженням у власності держави 100% таких акцій. Оплата нових акцій банку була здійснена державними борговими цінними паперами – облігаціями внутрішньої державної позики з індексованою номінальною вартістю 4955520 тис. грн. на 10 років та відсотковою ставкою доходу на рівні 6% річних.

Аналіз динаміки та структури зобов'язань АТ «Ощадбанк» за період з 1.01.2015 р. по 1.01.2017р. наведений в таблиці Г.1 (додаток Г) показав, що за 2016 рік загальний обсяг зобов'язань збільшився на 56 931 332 тис. грн. або на 37,4%. В основному така зміна відбулася за рахунок суттєвого збільшення залучених коштів клієнтів банку, як юридичних так і фізичних осіб. На 01.01.2017 р. загальна сума по рахунках клієнтів становила 145 586 238 тис. грн. Станом на 01.01.2017 року до складу рахунків клієнтів входять депозити у сумі 244 060 тис. грн. (149 270 тис. грн. на 01.01.2016р.), що утримуються за виданими гарантіями та іншими зобов'язаннями.

Аналіз динаміки та структури активів банку АТ «Ощадбанк» за період з 1.01.2015р. по 1.01.2017 р. наведений в таблиці Д.1 (додаток Д) показав, що за 2016 рік загальний обсяг активів банку збільшився на 50 709 927 тис. грн. або на 31,82% в порівнянні з 2015 роком. В основному така зміна відбулася за рахунок суттєвого збільшення грошових коштів та їх еквівалентів на рахунках. Аналіз динаміки зміни загального обсягу активів банку та зміни окремих його статей дозволяє виявити основні тенденції зміни активів, які будуть простежуватися в аналізованому періоді. А саме обсяг грошових коштів та їх еквівалентів на 01.01.2017 року в порівнянні з 01.01.2016 збільшився на 18 246 692 тис.грн. (або на 80%).

Аналіз фінансових результатів банку АТ «Ощадбанк» наведений в таблиці Е.1 (додаток Е) показав, що за 2016р. отримано прибуток в обсязі 468 169 тис. грн. Порівнюючи з двома попередніми аналізованими роками, ми можемо прослідкувати суттєве покращення фінансової ситуації, адже за 2014-2015рр. банк зазнавав чималих збитків. Сума збитку на 01.01.2015 рік становила – -8564446 тис. грн., а на 01.01.2016 року сума збитку збільшилася до – -12273078 тис. грн. Збільшення суми збитку відбулося за рахунок суттєвих витрат на відрахування до резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках. Також суттєвими були втрати від переоцінки іноземної валюти в результаті значної девальвації національної валюти. Говорячи про дохід, отриманий в 2016 році, до основних складових можемо віднести чистий процентний дохід і комісійний дохід, а також суттєве зменшення витрат на відрахування до резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках.

Аналіз показників, що характеризують ефективність діяльності АТ «Ощадбанк» за 2014 – 2016 рр. наведено в таблиці Ж.1 (додаток Ж).

Показники ефективності роботи банку визначимо за допомогою наведених нижче формул (2.1) – (2.4).

$$\text{Прибутковість статутного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток за рік}}{\text{Середньорічний обсяг СК}} \times 100\%; \quad (2.1)$$

$$\text{Прибутковість балансового капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток за рік}}{\text{Середньорічний обсяг БК}} \times 100\%; \quad (2.2)$$

$$\text{Прибутковість активів} = \frac{\text{Чистий прибуток за рік}}{\text{Середньорічний обсяг активів банку}} \times 100\%; \quad (2.3)$$

$$\text{Чиста процентна маржа} = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{процентні витрати}}{\text{Середньорічний обсяг активів банку}} \times 100\%; \quad (2.4)$$

Опрацювавши вхідні дані, провівши розрахунок за наданими формулами, отримаємо значення показників ефективності роботи Банку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники ефективності роботи АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015р. по 1.01.2017р.

Показники	На 01.01.2015	На 01.01.2016	На 01.01.2017	Відхилення		
				01.01.201- 01.01.2015	01.01.2017- 01.01.2016	01.01.2017- 01.01.2015
Прибутковість статутного капіталу, %	-50,18	-50,92	1,45	-0,74	52,37	51,63
Прибутковість балансового капіталу, %	-39,65	-81,58	4,20	-41,93	85,78	43,85
Прибутковість активів, %	-7,39	-8,54	0,25	-1,14	8,79	7,65
Чиста процентна маржа, %	5,43	4,10	3,18	-1,34	-0,92	-2,25

Двома найважливішими показниками аналізу ефективності діяльності банку є прибутковість активів та прибутковість капіталу.

Співвідношення прибутку та власного капіталу є показником стабільності. Аналіз цього коефіцієнта дає змогу прогнозувати, наскільки стійкий рівень прибутковості банку. Аналізуючи цей коефіцієнт, слід зіставити темпи зростання прибутку та власного капіталу. Цей показник характеризує доцільність та ефективність вкладення акціонерами своїх коштів та ефективність віддачі статутного капіталу, а також спроможність банку розпоряджатися всіма його коштами. Оптимальне значення цього показника не менше 15 %.

Порівнюючи отримані результати з оптимальним значенням, ми бачимо, що показники АТ «Ощадбанк» далекі від них. Оскільки в розрахунку використовується чистий прибуток, а за 2014-2015 роки у банку був значний збиток, і тільки на кінець 2016 року показник отримав позитивне значення, оскільки банк отримав прибуток.

Показник прибутковості активів може використовуватися як коефіцієнт для оцінки діяльності керівництва банку. На практиці вважається: якщо рівень прибутковості активів перевищує 1 %, то банк працює рентабельно.

Аналогічна ситуація виникає і при визначенні даного коефіцієнта. Оскільки в розрахунку використовується чистий прибуток, а за 2014-2015 роки у банку був значний збиток, і тільки на кінець 2016 року показник отримав позитивне значення, оскільки банк отримав прибуток. Хоча в даному випадку ми маємо не на стільки великі розриви у значеннях отриманих показників з оптимальним значенням.

Чиста процентна маржа слугує для покриття витрат банку і ризику, у тому числі інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Чиста процентна маржа – цей коефіцієнт допомагає з'ясувати, чи може банк давати прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як відсоток до середніх активів. Оптимальним значенням даного показника є 4,5%. Порівнюючи отримані результати з оптимальним значенням, можемо сказати, що 2014 р. показник перевищував оптимальне значення, а от 2015 – 2016 рр. – був нижче оптимального показника. Але в цілому показник знаходиться на нормальному рівні.

Аналіз показників, що характеризують фінансову стійкість банку наведено в таблиці К.1 (додаток К). Опрацювавши вхідні дані, провівши розрахунок за наданими формулами, отримаємо значення показників фінансової стійкості банку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Показники фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015р. по 1.01.2017р.

Показники	На 01.01.2015	На 01.01.2016	На 01.01.2017	Відхилення		
				01.01.2016- 01.01.2015	01.01.2017- 01.01.2016	01.01.2017- 01.01.2015
Коефіцієнт надійності	0,21593	0,04828	0,07651	-0,16765	0,02824	-0,13942
Коефіцієнт фінансового важеля	4,63114	20,71398	13,06989	16,08283	-7,64409	8,43875

Продовження таблиці 2.4

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,17758	0,04605	0,07107	-0,13153	0,02502	-0,10651
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	6,99926	5,33051	6,02749	-1,66874	0,69698	-0,97177

Можемо спостерігати, що станом на 1.01.2017 р. у порівнянні з 1.01.2015р. дані демонструють, що стійкість та надійність банку АТ «Ощадбанк» знижується, про що свідчить зниження коефіцієнта надійності та навпаки – суттєве підвищення коефіцієнта фінансового важеля. Так на 1.01.2017 коефіцієнт надійності за весь аналізований період знизився на 0,13 або 3%, а коефіцієнт фінансового важеля збільшився на 8,4 або на 84% за даний період. Отримані дані свідчать про досить високий ступінь вразливості до зовнішніх впливів, та про високу здатність до залучення зовнішніх коштів. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів зменшився на 0,10 або 1%, що свідчить про зниження рівня захищеності активів банку власним капіталом. Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу станом на 1.01.2017 зменшився порівняно з 1.01.2015 р. на 0,97 або на 97,1%, а у порівнянні з 1.01.2016 р. – збільшився на 0,69 або на 69,7%. Таким чином, зміна наведених показників свідчить про зниження стійкості та надійності банку.

Аналіз показників ліквідності банку АТ «Ощадбанк» показав, що за аналізований період банк виконував нормативи ліквідності, що свідчить про здатність банку розраховуватися за своїми зобов'язаннями. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015р. по 1.01.2017р.

Показники	Нормативне значення	На 01.01.2015	На 01.01.2016	На 01.01.2017	Відхилення		
					01.01.2016 - 01.01.2015	01.01.2017 - 01.01.2016	01.01.2017 - 01.01.2015
Миттєва ліквідність (Н4)	Не менше 20%	35,51	60,53	70,18	25,02	9,65	34,67
Поточна ліквідність (Н5)	Не менше 40%	77,67	104,7	105,55	27,03	0,85	27,88
Короткострокова ліквідність (Н6)	Не менше 60%	68,31	95,29	97,47	26,98	2,18	29,16

Нормативи ліквідності – економічні нормативи, які встановлює Національний банк України з метою контролю за станом ліквідності банків: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) [29].

Норматив миттєвої ліквідності визначається як співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Він характеризує мінімальний обсяг високоліквідних активів, необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня.

Норматив поточної ліквідності визначається як співвідношення активів з кінцевим строком погашення до 31 дня до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня. Цей норматив характеризує мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року. Він визначає мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року.

За критерієм ліквідності банк є фінансово стійким внаслідок відповідності показників ліквідності нормативним значенням та стабільності і невинного росту значення цих показників.

Підсумовуючи аналіз всіх вище наведених показників, можна охарактеризувати фінансовий стан банку АТ «Ощадбанк» як добрий, про що свідчить поступове збільшення таких показників як капітал банку, збільшення кредитного портфеля банку, розширення клієнтської бази. В звітному періоді банк продовжував обслуговувати в першу чергу населення, що забезпечувало йому провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг. Для утримання лідируючих позицій з обслуговування розрахунково-касових операцій корпоративних клієнтів протягом даного періоду було розроблено нові економічно обґрунтовані підходи в тарифній політиці, що дозволило підвищити мобільність управління цінами на продукти та послуги корпоративного бізнесу. Залучення грошових коштів відбувалось шляхом забезпечення конкурентоспроможності депозитних продуктів корпоративного бізнесу. На фоні проблем з ліквідністю у банківському секторі АТ «Ощадбанк» намагався обмежити залучення депозитів до запитання та збільшення обсягів строкових депозитів розміщених на максимально довгі строки.

2.2 Організаційне забезпечення обліку операцій з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк України»

Банки належать до категорії підприємств – фінансових посередників і здійснюють операції на грошовому, кредитному ринках та ринку цінних паперів із використанням різноманітних фінансових інструментів. Бухгалтерський облік у банках за своєю сутністю нічим не відрізняється від бухгалтерського обліку, який здійснюється іншими підприємствами. Тобто бухгалтерський облік в банках – це складова системи обліку, що включає сукупність правил, методик та процедур обліку для виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про господарську діяльність банку зовнішнім користувачам, а також внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Мета організації бухгалтерського обліку в банках – забезпечення необхідною та достовірною інформацією зацікавлених у ній користувачів шляхом своєчасного та повного відображення в бухгалтерському обліку банківських операцій[54].

Згідно Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України[54] основним внутрішнім організаційним регламентом обліку в банку є облікова політика.

Основою Облікової політики АТ «Ощадбанку»[59] є законодавство України, нормативно-правові акти НБУ: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»[17], Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене постановою Правління НБУ № 566[54], Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління НБУ № 480[29], План рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджений постановою Правління НБУ № 280[25], Закон України «Про споживче кредитування»[20], Закон України «Про іпотечне кредитування»[21], МСФЗ та внутрішньобанківські нормативні документи: Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в установах АТ «Ощадбанк» затвердженого Постановою правління публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» № 260[57], Положення про організацію операційної діяльності в установах АТ «Ощадбанк» затвердженого постановою правління публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» № 260[58], Положення про Облікову політику АТ «Ощадбанк» затверджено Постановою правління публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» № 63[59], Положення про кредитування клієнтів роздрібного бізнесу затверджено Постановою правління публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» № 32[63].

Основними складовими Облікової політики, що стосуються організації обліку кредитних операцій – є такі локальні нормативно-правові акти банку [59]:

- План аналітичних рахунків АТ «Ощадбанку»;
- Порядок відображення в бухгалтерському обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій установами АТ «Ощадбанк»;
- Порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій, здійснених в установах АТ «Ощадбанк» з використанням платіжних карток;
- Порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій рефінансування іпотечних кредитів за проектом з ПАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів»;
- Порядок прийняття рішень з окремих питань нарахування та отримання доходів за кредитними договорами з фізичними особами АТ «Ощадбанк»;
- Порядок прийняття рішень з окремих питань нарахування та отримання доходів за кредитними договорами з корпоративними клієнтами АТ «Ощадбанк».

Організаційне забезпечення обліку операцій з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк України» детально викладено в таких основних внутрішніх нормативно-правових актах, а саме: в Положенні про кредитування клієнтів роздрібного бізнесу, в Положенні про роботу кредитного комітету та в Кредитній політиці банку.

Перейдемо до конкретизації основних засад внутрішніх документів при здійсненні кредитних операцій з клієнтами. Так, враховуючи індивідуальні потреби клієнтів як споживачів фінансових послуг, банк здійснює кредитування позичальників відповідно до Стратегії розвитку банку та Кредитної політики на підставі цього положення[63] або відповідного банківського продукту, затверджених в установленому порядку.

Загальний порядок визначення умов кредитування для клієнтів відповідно до цього положення[63], в саме: умови надання та користування кредитом, у тому числі строки погашення заборгованості/ повернення кредиту за окремими банківськими продуктами, визначаються умовами відповідного банківського продукту, рішенням уповноваженого колегіального органу банку та цим положенням наведені в таблиці Л.1 (додаток Л).

Побудова організації кредитного процесу згідно з положенням про кредитування клієнтів роздрібного бізнесу наведена в таблиці М.1 (додаток М). Проаналізувавши дану таблицю, можемо сказати що заключною стадією другого етапу кредитного процесу (II етап – Надання кредиту та обслуговування банком кредитної операції) в банку є саме облік кредитних операцій. Облік кредитних операцій, що здійснюються на умовах цього положення[63], регламентується порядком відображення в обліку кредитних операцій.

Інструкція про порядок обліку, зберігання, використання, доступу та розкриття інформації, що містить банківську та комерційну інформацію, затверджена наказом голови правління АТ «Ощадбанк» №75[27] застосовується в тій частині, що не суперечить цьому положенню[63].

Розглянемо детально організаційні аспекти умов кредитування фізичних осіб – клієнтів АТ «Ощадбанк».

Кредити надаються виключно в національній валюті. Надані раніше відповідно до норм законодавства кредити в іноземній валюті обслуговуються банком відповідно до встановлених правил та процедур.

За загальним правилом строк кредитування не може перевищувати строк, визначений кредитною політикою відповідно до стандартних вимог. Використання строків, які виходять за межі стандартних вимог можлива виключно за умов дотримання додаткових умов, визначених допустимими відхиленнями від стандартних вимог, що регламентуються кредитною політикою банку, та відповідно до визначених правлінням банку повноважень. При визначенні строку (терміну) кредитування для клієнта враховуються

параметри кредитної операції (цільове призначення кредиту, структура забезпечення кредитної операції, вік позичальника тощо) з урахуванням умов відповідного банківського продукту.

Вид та розмір комісійних винагород за надання банком послуг, що супроводжують процес кредитування, встановлюються згідно з рішеннями уповноважених колегіальних органів банку та сплачуються позичальником відповідно до умов кредитного договору. Перелік таких витрат визначається в залежності від виду кредитної операції.

Розмір кредиту (ліміту кредитування) для кожного позичальника визначається на підставі оцінки його платоспроможності, наданого забезпечення кредитної операції, а також інших факторів, що можуть вплинути на повернення кредиту (у тому числі, кредитної історії).

Цільове призначення кредиту визначається банком, виходячи з запитуваних клієнтом параметрів кредитної операції відповідно до банківського продукту та повинно відповідати чинному законодавству, а також кредитній політиці та банківському продукту (якщо кредитна операція здійснюється згідно з умовами банківського продукту).

Обмеження щодо здійснення кредитних операцій визначаються кредитною політикою банку, зокрема здійснення кредитних операцій заборонено з контрагентами банку або на фінансування витрат щодо яких існує заборона на здійснення кредитних операцій/використання кредитних коштів, передбачена чинним законодавством України, в тому числі нормативно-правовими актами НБУ, або іншими внутрішніми нормативними документами банку.

Особливості здійснення кредитних операцій з пов'язаними з банком особами та повноваження уповноважених колегіальних органів банку щодо їх здійснення визначаються порядком здійснення операцій із пов'язаними з АТ «Ощадбанк» особами, затвердженим рішенням наглядової ради публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» №1 та іншими рішеннями правління банку.

Виявлення та ідентифікація пов'язаних із банком осіб, порядок формування та актуалізації реєстру пов'язаних із банком осіб, у тому числі відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони» (МСБО 24), регламентуються іншими внутрішніми нормативними документами банку.

Розглянемо детально організаційні аспекти обліку операцій з кредитування фізичних осіб – клієнтів АТ «Ощадбанк».

Внутрішній план рахунків за кредитними операціями в системі АТ «Ощадбанк» розроблено та запроваджено шляхом деталізації та впровадження додаткових параметрів аналітичного обліку. Номери аналітичних рахунків з організації обліку кредитних операцій з фізичними особами формуються за схемами наведеними на рисунку 2.1. Номер аналітичного рахунку має до 14 цифр. Перші п'ять жорстко регламентовано, інші банк формує самостійно.

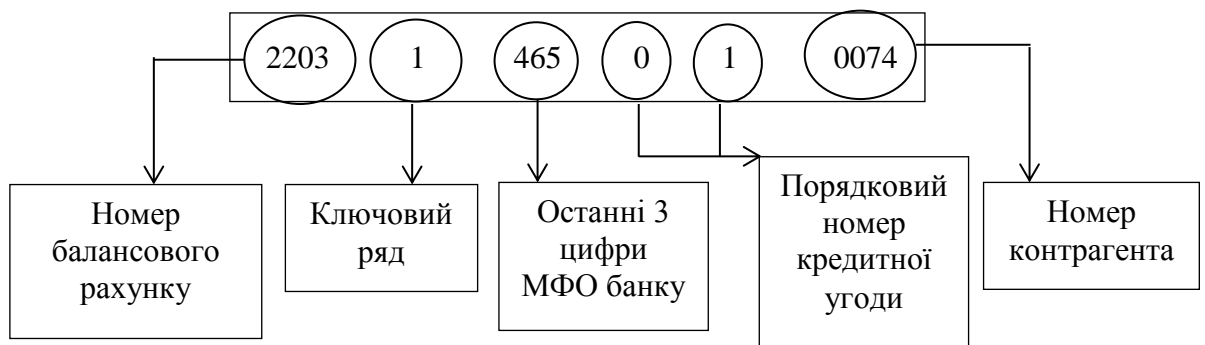

Рисунок 2.1 – Методика формування аналітичних рахунків з організації обліку кредитів наданих фізичним особам в АТ «Ощадбанк» [58]

Організація обліку наданих кредитів здійснюється на підставі відповідних документів та за балансовими рахунками Плану аналітичних рахунків АТ «Ощадбанк» за схемою наведеною на рисунку 2.2.

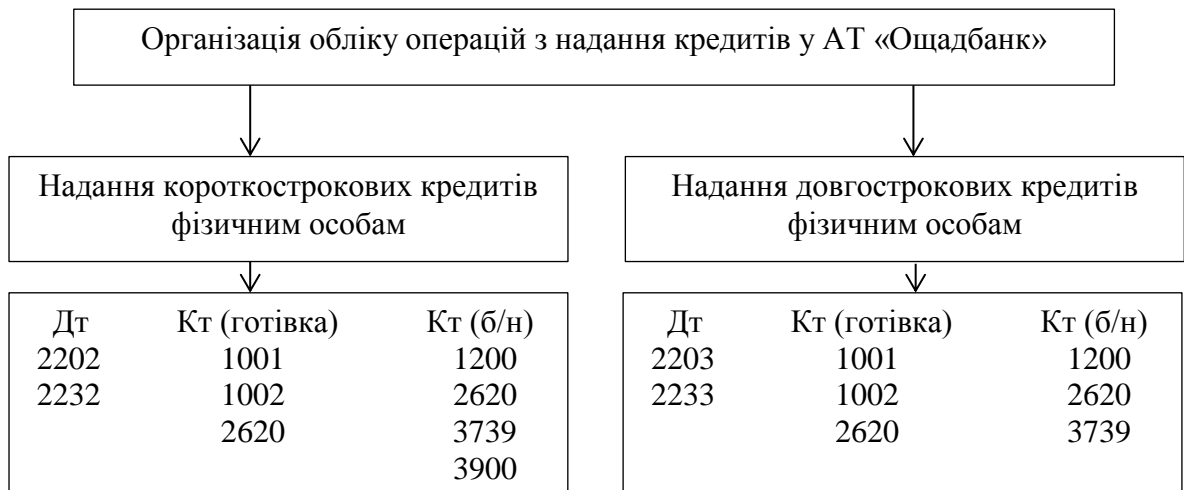

Рисунок 2.2 – Організація обліку операцій з надання кредитів в АТ «Ощадбанк» на рахунках бухгалтерського обліку[57]

Утримання комісії є невід’ємною частиною кредиту. Організація обліку з надання кредитів з одночасним утриманням комісії на рахунках бухгалтерського обліку показана на рисунку 2.3.

Усі рахунки для обліку наданих банком кредитів є активними. За дебетом цих рахунків проводяться суми наданих кредитів, а за кредитом – суми погашення заборгованості й суми заборгованості, що перераховані на рахунок простроченої заборгованості.

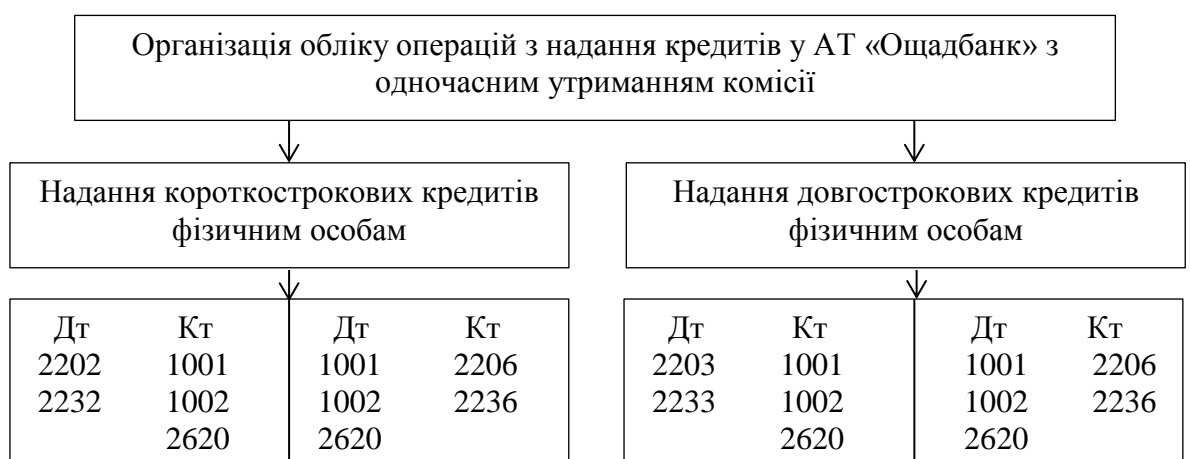

Рисунок 2.3 – Організація обліку операцій з надання кредитів з одночасним утриманням комісії на рахунках бухгалтерського обліку в АТ «Ощадбанк»[57]

Облік спеціальних резервів за наданими банком кредитами клієнтам відбувається за контрактивними рахунками 24 розділу групи 240 «Резерви під заборгованість за кредитами, що надані клієнтам».

Від проведення операцій із кредитування банки отримують комісійну винагороду та відсотковий дохід, у тому числі у вигляді амортизації дисконту. У випадку отримання коштів за кредитною заборгованістю, що визнана банком безнадійною, такі кошти належать до доходів від повернення раніше списаних активів.

Визнані банком доходи від проведення кредитних операцій відображаються в бухгалтерському обліку із застосуванням принципу нарахування та обачності. Облік нарахованих доходів здійснюється не рідше одного разу на місяць за кожною кредитною операцією чи договором окремо.

Зобов'язання з кредитування, тобто зобов'язання банку надати клієнту кредит на певних умовах, обліковується за рахунками 9 класу «Позабалансові рахунки», групи 912 «Зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам».

Аналітичний облік за кредитним рахунком ведеться головним бухгалтером на підставі кредитного договору та договору застави після оформлення дозволів на надання кредиту, у картках особистих позичкових рахунків. Проведення оборотів з особистих позичкових рахунків відбувається з відома головного бухгалтера, на основі перевірених та належно оформлених документів. Суми сплачених відсотків і період, за який вони утримані, заносять у відповідні графи картки особистого рахунка на персональному комп'ютері. Після проведення записів виводиться залишок заборгованості за кредитом. Несплачені в строки згідно з кредитною угодою платежі перераховуються на рахунок прострочених кредитів чи прострочених відсотків.

Система бухгалтерського обліку й внутрішнього контролю має автоматично або напівавтоматично відстежувати стан кредитної заборгованості та надавати дані для складання фінансової звітності. Під час відкриття кредитних рахунків в облікову систему вводяться спеціальні

обов'язкові параметри: вид кредиту, цільове спрямування кредиту, вид забезпечення, дата видачі кредиту, дата повернення, початковий строк розміщення. Пізніше вони можуть бути доповнені кількістю пролонгацій, категорією ризику й шифром неплатежів.

Під час організації обліку кредитних операцій установи АТ «Ощадбанку» здійснюють оцінку фінансового стану позичальника. Банк враховує такі основні показники його діяльності, як платоспроможність, фінансова стійкість, обсяг реалізації, собівартість продукції, обороти на рахунках, склад і динаміка заборгованостей, прибутки, збитки та рентабельність, а також ринкова позиція позичальника й ефективність управління.

2.3 Організація аудиту за операціями з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк України»

Під впливом зовнішніх чинників кредитна політика банків та механізми управління ризиками показали суттєві проблеми у їх діяльності. Обсяги недоліків, порушень та зловживань у кредитній сфері є суттєвими та зумовили збиткову діяльність багатьох банківських установ, а окремих – банкрутство. Оскільки кредитні операції банку є найбільш ризикованими, тому вони повинні підлягати найбільш глибокому та частому контролю, перевірятися внутрішніми аудиторами.

На нашу думку заслуговує особливої уваги досвід організації внутрішнього контролю в установах АТ «Ощадбанк», зокрема щодо проведення наступних перевірок роботи структурних підрозділів банку та окремих напрямів його діяльності.

Система внутрішнього аудиту та контролю в банківській установі АТ «Ощадбанк» побудована та діє згідно принципів Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України[52], Закон України «Про

банки і банківську діяльність»[16] то Положення про внутрішній аудит АТ «Ощадбанк»[60].

В установах АТ «Ощадбанку» основною формою внутрішнього контролю є ревізія. При цьому організаційні та методологічні аспекти проведення ревізій в установах АТ «Ощадбанку» регламентуються внутрішніми нормативними документами банку. Такий підхід в цілому відповідає вимогам НБУ щодо організації операційної діяльності та систем внутрішнього контролю банків України. Зокрема, в Положенні про організацію операційної діяльності в банках України, затвердженому постановою правління НБУ № 254[56], зазначається, що банки самостійно розробляють технології здійснення банківських операцій та визначають методи внутрішнього контролю за їх проведенням відповідно до законодавства України.

Ревізії та перевірки діяльності установ АТ «Ощадбанк» здійснюються контрольно-ревізійною службою банку відповідно до Положення про службу ревізій та контролю АТ «Ощадбанк»[55] та Регламенту проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ «Ощадбанк»[68]. Контрольно-ревізійна служба у своїй діяльності незалежна від підрозділів, які вона перевіряє.

Порядок та підстави для проведення контрольно-ревізійною службою банку документальних ревізій та перевірок визначаються Регламентом проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ «Ощадбанк»[68]. Регламент визначає основні технології проведення ревізій, аналіз яких, на нашу думку, є доцільним в контексті оцінки особливостей даної форми внутрішнього контролю в банках.

Усі операції установи банку мають проводити лише згідно встановлених правил (процедур) здійснення операцій певного типу, порядків, інструкцій, технологічних карт, затверджених постановами правління АТ «Ощадбанк», уповноваженого колегіального органу банку. На здійснення операцій, що не

визначені в правилах (процедурах) локальних нормативно-правових актів банку, філіям банку надаються окремі дозволи (розпорядження, накази тощо).

Відповідальність за укладання договорів відповідно до законодавства України, ідентифікацію операцій, формування первинних документів, відповідність первинних документів вимогам банку і оцінку ризиків несуть ініціатори операцій.

Ідентифікація операції передбачає її докладний опис, який має містити потрібну інформацію для різних підрозділів банку та внутрішнього аудиту, а саме:

- тип операції (надання кредиту – активна операція);
- номер та дату договору;
- конкретні строки (початок та завершення) операції згідно з договором;
- дані про контрагента;
- зміст операції (кредит, тип процентної ставки тощо);
- первинні документи;
- відповідальних виконавців (у тому числі, за ініціювання операції, за результат та контроль за її проведення).

Укладання договорів за операціями з клієнтами здійснюється відповідно до типових договорів, а також договорів, що складені за індивідуальними умовами, передбачених локальними нормативно-правовими актами банку.

Подальший контроль здійснюють працівники бек-офісу, бухгалтерської служби, служби ревізій та контролю та служби внутрішнього аудиту відповідно до їх функціональних обов'язків, визначених локальними нормативно-правовими актами банку.

У процесі подальшого контролю в разі виявлення порушення правил здійснення операцій з'ясовуються причини порушення, вживаються заходи щодо їх усунення. За результатами проведених перевірок розробляються

конкретні заходи щодо усунення виявлених порушень та недопущення їх у майбутньому.

З метою уникнення помилок під час здійснення кредитних операцій необхідно забезпечити належне виконання кожним працівником своїх функцій, а також не допускати того, щоб одна особа виконувала операцію від її ініціювання до завершення.

При здійсненні операцій установою банку в автоматизованій банківській системі з належним рівнем контролю, окремі операції можуть виконуватися від їх ініціювання до відображення в обліку або звітності однією особою, за умови здійснення подальшого контролю за цими операціями філією банку.

Керівники установ банку повинні забезпечити обмежений доступ до документів, облікової інформації, робочих місць програмно-технічних комплексів, ключів тощо.

Заходи внутрішнього бухгалтерського контролю мають передбачати облік кредитних операцій у повному обсязі, а саме:

- усі операції мають обліковуватися відповідно до вимог законодавства України, нормативно – правових актів НБУ та локальних нормативно – правових актів банку;
- усі операції мають відображатися в регістрах бухгалтерського обліку Банку в тому періоді, протягом якого вони були здійснені.

Підтвердженням повного та своєчасного здійснення кредитної операції є документи, які свідчать про те, що ця операція була виконана та інформація про неї внесена в регістри бухгалтерського обліку. До письмових підтверджень належать і самі записи в регістрах бухгалтерського обліку.

Системи ведення бухгалтерського обліку в банку чи філіях банку мають забезпечувати наступне:

- зазначення докладної інформації про операцію;
- визначення її вартості та часу проведення;

- перевіряння правильності відображення операцій, зокрема забезпечувати арифметичну точність записів;
- підбиття підсумків та перевіряння узгодження бухгалтерських записів;
- перевіряння результатів узгодження, повідомлення про помилки та розбіжності тощо.

Узагальнену схему процесу проведення зовнішнього аудиту кредитних операцій у АТ «Ощадбанк» наведемо на рисунку 2.4.

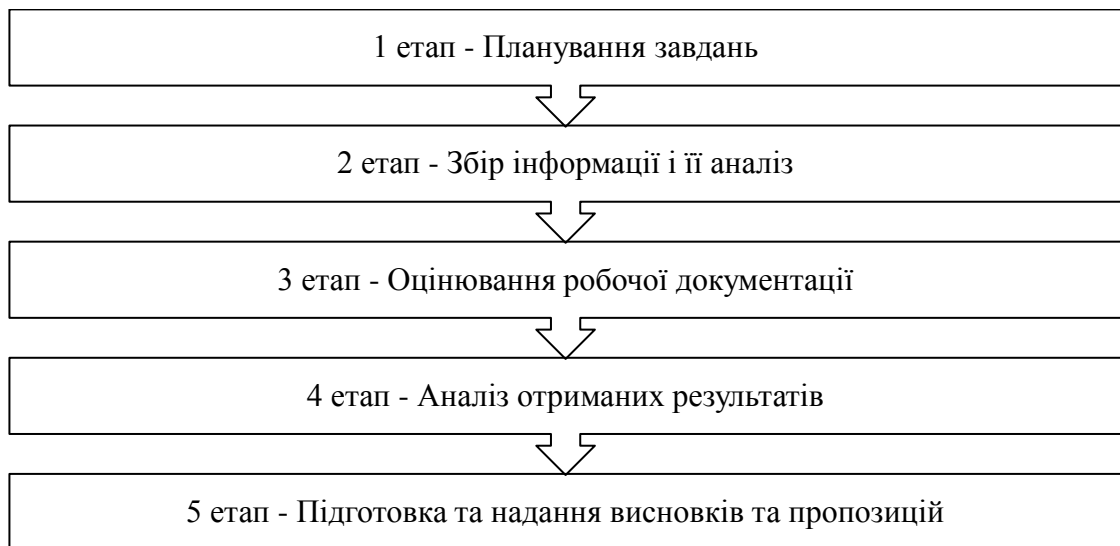

Рисунок 2.4 – Схема процесу проведення аудиту кредитних операцій в АТ «Ощадбанк»[60]

На етапі планування та розробки підходу до проведення аудиторської перевірки, внутрішній аудитор має детально ознайомитися з діяльністю об'єкта перевірки, зосереджуючись на таких головних аспектах:

- мета діяльності об'єкта, види наданих продуктів та послуг кредитного характеру;
- відбір специфічних видів діяльності, беручи до уваги межі кредитного ризику, стурбованість керівництва результатами роботи того чи іншого підрозділу банку;
- внутрішній контроль кредитних операцій;

– визначення ресурсних вимог, що необхідні для виконання запланованих завдань (наявність персоналу та можливості його додаткового залучення для проведення перевірки, потреби в сторонніх спеціалістах, експертах, вимоги Спостережної ради банку щодо особливостей нагляду та вивчення об'єкта та предмета аудиту).

Ознайомлення з вище зазначеною інформацією дає можливість аудиту розробити відповідну програму аудиторської перевірки, структура якої має включати:

- мету та завдання аудиторської перевірки;
- терміни та виконавців аудиту;
- перелік питань, що підлягають аудиту;
- основні аудиторські процедури, що доцільно використати у процесі аудиту;
- зміст анкеті тестів для опитування працівників.

На другому етапі аудиторської перевірки проводиться збір інформації і її аналіз наступними шляхами: опитування керівництва та персоналу, вивчення документації, огляд діяльності підрозділів та конкретних позичальників, аналіз даних та звітів, перевірки окремих рахунків (наприклад коефіцієнтів кредитоспроможності позичальників). У процесі збору інформації аудитор отримує свідчення, які підтверджують аудиторський висновок. Для отримання свідчень аудитор використовує різні інструменти (аудиторські методи, процедури та прийоми).

Матеріали узагальнюються внутрішнім аудитором за результатами попереднього ознайомлення з об'єктом аудиту у робочих документах, які мають відповідати певним принципам: повноти, доцільності, стандартного оформлення, зрозумілості, підтвердження.

Враховуючи проведену оцінку даної сфери діяльності банківської установи, та на підставі відповідей на наведені вище питання, аудитор робить

загальну оцінку системи внутрішнього контролю за такою шкалою: задовільна, посередня, погана.

На третьому етапі відбувається оцінювання робочої документації, спираючись на Міжнародні стандарти аудиту (МСА)[43], формуються професійні судження та висновки. Даний етап забезпечує аудиторів першими відомостями та визначає напрям подальшої аудиторської роботи.

Четвертий етап дозволяє пересвідчитись у справедливості попередньої оцінки, яка базується на тестуванні операцій, підтвердженні даних, аналізі та порівнянні, спостереженні, записі виявлених недоліків та порушень, аналізі причин (наслідків), які призвели до появи недоліків у роботі банку, аналізі перешкод та обмежень, які існують у діяльності окремих функціональних підрозділів банку, розробленні рекомендацій.

На цьому етапі вибірково вибираються кредитні справи, які будуть аналізуватися детальніше. Під час перевірки відібраних кредитних справ позичальника, службі внутрішнього аудиту Дирекції доцільно заповнювати по кожному позичальнику робочий документ з кредитування фізичних осіб.

Під час заключного етапу «Звітування» аудитор готує аудиторський висновок (довідку) для інформування Спостережної Ради та Правління банку про найбільш важливі проблеми, виявлені під час аудиторської перевірки, ефективність систем контролю, надання рекомендацій Правлінню щодо необхідності впровадження змін, які приведуть до покращення і підвищення якості систем внутрішнього контролю [78].

Робоча програма аудиту кредитних операцій включає початкові аудиторські процедури, перевірки кредитних справ позичальників та процедури надання кредитів, правильності нарахування та обліку процентних та комісійних доходів за кредитними операціями, своєчасності і правильності обліку погашення кредитів, формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

Процес підготовки і написання аудиторського висновку (довідки) має декілька етапів: групування і систематизація виявлених відхилень та

узагальнення аудиторської інформації. Право на проведення аудиторської перевірки банку має аудиторська фірма, внесена до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, що ведеться Національним банком України. Останні два роки зовнішній аудит в установах АТ «Ощадбанку» проводить ТОВ Аудиторська фірма «ПрайсвотерхаусКуперс (Аудит)».

Що стосується моніторингу ефективності внутрішнього контролю то він проводиться структурними підрозділами банку, які здійснюють фінансовий контроль та внутрішній аудит відповідно до покладених на них завдань та функцій.

Загальна ефективність внутрішнього контролю, моніторинг ключових ризиків (у тому числі – кредитного) та їх періодична оцінка є частиною повсякденної діяльності Банку та відстежується на постійній основі. Періодичність моніторингу кредитних операцій визначається виходячи з пов'язаних з ними ризиків, періодичності та характеру змін у діяльності банку, а також з урахуванням мінливих зовнішніх обставин.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В БАНКУ

3.1 Удосконалення методичних аспектів організації обліку операцій банку з кредитування фізичних осіб

У сучасних умовах негативного впливу на банківський сектор девальвації гривні, спаду економіки, військових дій на сході Україні значно підвищується ризиковість діяльності банків, особливо її кредитної складової. За таких умов у банківській системі України відбувається зростання рівня негативно класифікованої заборгованості, через що банківські установи створюють значні резерви під кредитні операції, які негативно позначаються на рівні їх капіталізації. Така ситуація призводить до необхідності вдосконалення методів оцінки та механізмів регулювання кредитних ризиків для підтримки діяльності банківських установ. Важливе значення в даному напрямі відіграє процес формування та використання резервів на можливі втрати по кредитним операціям, як один із напрямів управління кредитними ризиками.

Для того, щоб зрозуміти масштаби витрат банку на формування кредитного портфеля та загалом ризиковість даних операцій, проведемо аналіз кредитного портфелю банку. На основі річної фінансової звітності банку проаналізуємо динаміку та структуру кредитного портфеля за суб'єктами кредитування (табл. 3.1).

В даному випадку нас цікавить обсяг та темпи зростання кредитування фізичних осіб. З таблиці 3.1 видно, що темп зростання за аналізований період склав 15,4%, що є позитивним явищем. Даний показник говорить про відновлення довіри у населення до банку та банківської системи України загалом.

Таблиця 3.1 – Структура кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» за суб'єктами кредитування в період 01.01.2015 – 01.01.2017 рр.[47]

Назва статті	Показники станом на						Темп зростання, %
	01.01.2015р.		01.01.2016р.		01.01.2017р.		
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	
Кредити ЮО	67 714 985	96,41	62515865	95,50	63037081	95,59	-6,91
Кредити ФО	2 521 330	3,59	2946324	4,50	2 909 503	4,41	15,40
Всього наданих кредитів	70236315	100	65462189	100	65946584	100	-6,11

Далі детально проведемо аналіз кредитного портфеля фізичних осіб та розглянемо структуру позичальників АТ «Ощадбанк». Структура та динаміка кредитного портфеля фізичних осіб подана у таблиці 3.2.

У таблиці 3.2 видно, що найбільшу питому вагу у структурі кредитування банку мають споживчі кредити. У 2014 р. обсяг споживчих кредитів становив 1 709415 тис.грн. (34,55%), у 2015 р. – 1 747728 тис. грн. (29,32 %), у 2016 р. – 1 666753 тис. грн. (27,39%).

За аналізований період обсяг та вага споживчих кредитів зменшилась, темп зростання в 2016 р. порівняно з 2014 р. знизився на 2,5%. Таке зменшення кредитування населення не є позитивним фактором, адже це свідчить про зниження ефективності програм кредитування, що пропонує банківська установа своїм клієнтам, та зменшення довіри населення до банку. Також це може бути зумовлене підвищенням майже у 2 рази за аналізований період кредитування з використанням платіжних карток, що є швидшим та зручнішим для клієнтів. Такий вид кредиту постійно зростає за досліджуваний період і у 2016 р. показник дорівнював 1 811 609 тис. грн (29,77%). Велику питому вагу в кредитному портфелі АТ «Ощадбанк» займає також надання іпотечних кредитів фізичним особам. Так, у 2016 р. обсяг надання іпотечних кредитів банком становив 1 489 492 тис. грн (24,48%). Загалом, за аналізований період, обсяг іпотечного кредитування в загальному обсязі кредитного

портфеля є суттєвим. Це говорить про ефективність цієї програми кредитування та зацікавленість у ній населення. Хоча в 2016 році порівняно з 2015 спостерігається його абсолютне зменшення у кількісному вираженні.

Таблиця 3.2 – Структура кредитного портфеля фізичних осіб АТ «Ощадбанк» за період 01.01.2015 – 01.01.2017 рр.[47]

Вид кредиту	Значення станом на						Темп зростання, %
	01.01.2015р.		01.01.2016р.		01.01.2017р.		
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	
Споживчі кредити	1709415	34,55	1747728	29,32	1666753	27,39	-2,50
Іпотечні кредити	1468875	29,69	1524262	25,57	1489492	24,48	1,40
Автокредити	428857	8,67	472402	7,92	477147	7,84	11,26
Інші споживчі кредити	303608	6,14	824753	13,83	639337	10,51	110,58
Кредити з використанням платіжних карток	1036718	20,95	1392425	23,36	1811609	29,77	74,74
Усього кредитів	4947473	100	5961570	100	6084338	100	22,98
Резерв на покриття збитків від знецінення	(2426143)	-	(3015246)	-	(3174835)	-	-
Усього кредитів мінусом резервів	2521330	-	2946324	-	2909503	-	15,40

Кредити, надані клієнтам, оцінюються за амортизованою вартістю за вирахуванням резерву на покриття збитків від знецінення. Оцінка резерву на покриття збитків від знецінення розраховується із застосуванням професійного судження. Банк регулярно переглядає кредити з метою оцінки збитків від знецінення. Банк здійснює оцінку резерву на покриття збитків від знецінення з метою підтримання резерву на рівні, який керівництво банку вважає достатнім для покриття збитків, понесених за кредитним портфелем банку. Розрахунок резерву на покриття збитків від знецінення за наданими

кредитами базується на ймовірності списання активу та оцінці збитку від такого списання[47].

Національний банк України постановою № 351 від 30.06.2016 р. затвердив Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями[51]. Тобто, тепер істотно зміниться кредитна політика банків. Раніше банки могли видавати кредити без формування резервів. Тепер же банки повинні думати про це вже в момент видачі кредиту. Найбільш витратними в частині формування резервів та необхідності докапіталізації є споживчі кредити, іпотека та інвестиційні кредити. Найменш ризиковими є кредити на поповнення оборотних коштів та кредити іншим фінансовим інституціям.

Як ми можемо бачити з проведеного аналізу кредитного портфеля банку, резерви під активні операції банку являються відчутною складовою витрат банку. А із затвердженням Положення 351 та введенням в дію з 01.01.2018 р. МСФЗ 9[42] (дані нормативні акти доповнюють одне одного в частині розрахунку резервів під кредитні операції) обсяг витрат банку на доформування резерву під існуючі кредитні справи та формування під нові кредитні справи збільшиться в рази. Тому ми пропонуємо запровадити банком альтернативний вид кредитування фізичних осіб, що не тільки не потребує формування під нього резерву, а і не є ризиковим видом діяльності. Далі ми детальніше розглянемо запропоновану модель та покажемо як вона буде виглядати з облікової точки зору.

Спочатку ознайомимося з запропонованим альтернативним видом діяльності. P2p (peer-to-peer) кредит, що в Україні отримав назву «соціальна позика» чи «рівноправний кредит», є фінансовим інструментом отримання у позику грошових коштів одного суб'єкта від іншого без залучення традиційного фінансового посередника (наприклад, банку). Особливістю даного кредитування є те, що учасники кредитної угоди є рівноправними та не пов'язані між собою іншими господарськими зв'язками[34].

Поява р2р кредитування обумовлена активним розвитком інформаційних технологій та активізацією комунікацій між економічними суб'єктами за допомогою мережі Інтернет. Це важливо з тієї позиції, що власне сама позика надається онлайн на веб-сайтах спеціальних кредитних організацій засобами різних платформ кредитування та інструментів перевірки кредитоспроможності.

Перевагою р2р кредитуванням є те, що в результаті автоматизації багатьох послуг накладні витрати компаній-посередників знижуються, тому їх обслуговування обходиться дешевше, ніж надання послуг звичайними фінансовими інститутами.

Безумовно, система р2р-кредитування (пірингова система) має ряд переваг як перед класичним банківським споживчим кредитуванням, так і перед мікро- та онлайн кредитуванням (рис. 3.1).

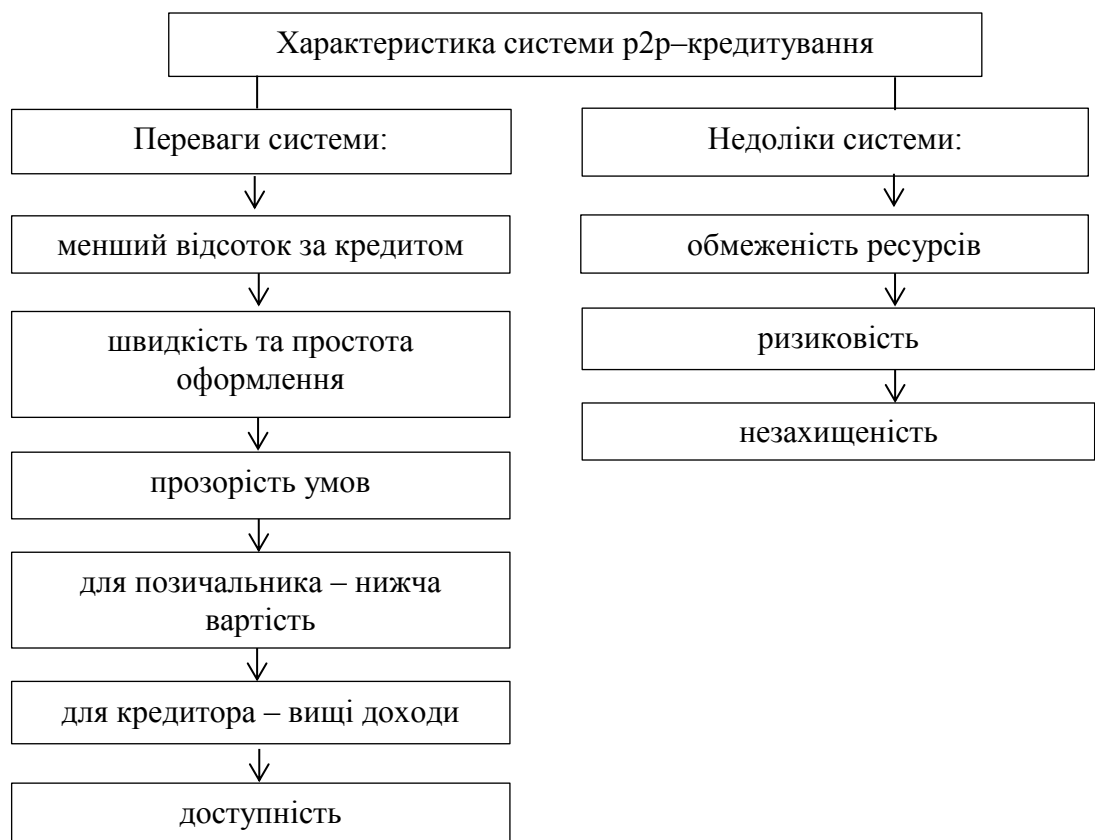

Рисунок 3.1 – Переваги та недоліки системи р2р-кредитування[19]

Особливістю р2р кредитування є те, що такі позики переважно є незабезпеченими, а тому найчастіше позичальниками тут виступають фізичні особи, хоча і в комерційних підприємств така можливість існує. При цьому процентні ставки за такими позиками або встановлюються самими кредиторами у конкурентній боротьбі за найнижчу ставку в рамках зворотного аукціону, або визначаються компанією посередником на основі аналізу кредитоспроможності позичальника. Очевидно, що для позичальника, у якого за результатами такої оцінки ймовірність дефолту є вищою, присвоюються більш високі ставки[19]. Таким чином, кредитори закладають у процентну ставку винагороду за ризик. На витрати кредиторів, пов'язані з наданням позики, не поширюються ніякі державні гарантії. Тому банкрутство компанії, яка займається р2р-кредитуванням, також може поставити під загрозу інвестиції кредиторів. Особливістю є взаємодія інвестора з позичальником: інвестор сам вибирає, кого з позичальників і на яку суму він готовий кредитувати.

Щодо кредитних посередників, то ними є комерційні структури, які працюють за грошову винагороду, яка одноразово сплачується позичальником за надання позик, а також плату від інвесторів (кредиторів) за обслуговування кредиту, яка або є фіксованою та справляється щорічно, або виражається у відсотках від суми позики[38].

Ключові характеристики рівноправного кредитування в системі р2р-кредитування наведені на рисунку 3.2.

Що стосується недоліків, системі характерна обмеженість ресурсів, основною причиною чого є те, що інвестиції в пірингове кредитування є більш ризикованими та менш захищеними, навіть не зважаючи на те, що значна частина майданчиків, що надають кредити, співпрацюють з колекторськими компаніями, пропонують інвесторам різного роду страховки, на випадок дефолту платежів позичальника тощо.

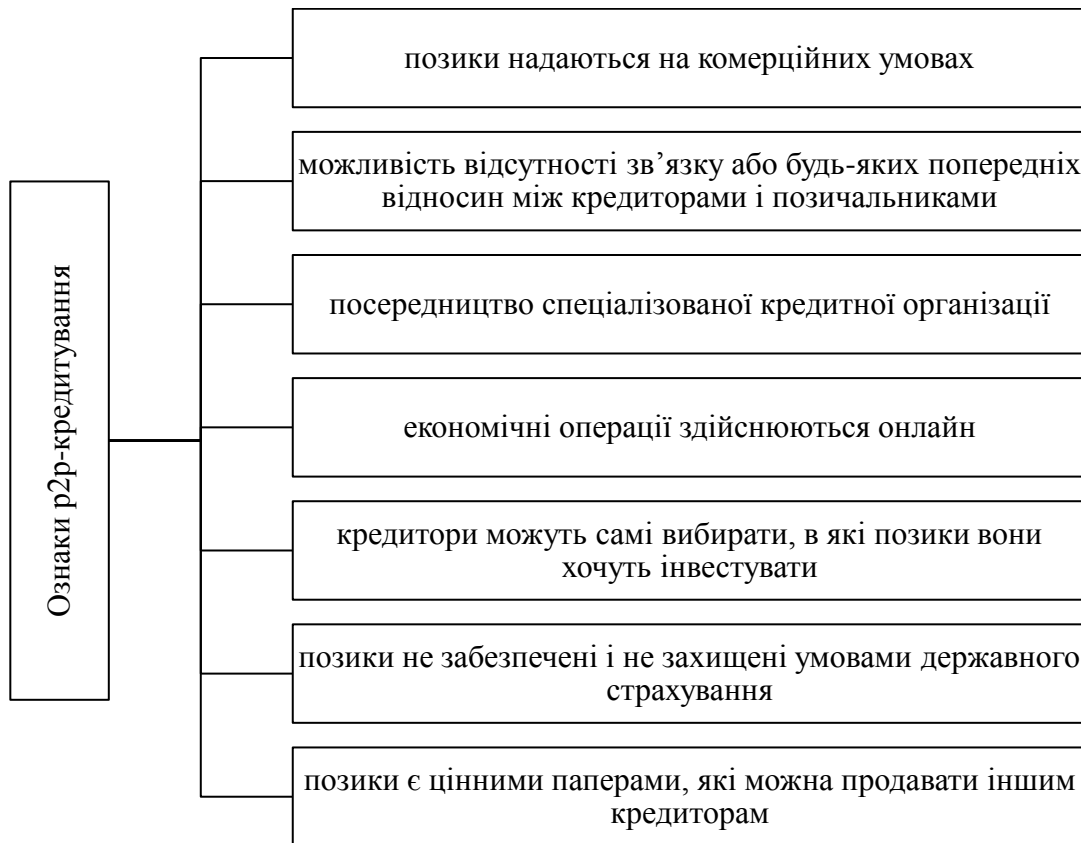

Рисунок 3.2 – Характерні ознаки рівноправного кредитування в системі p2p-кредитування[38]

Тим не менш, у процесі вивчення пірингового кредитування, все більше банків бачать у ньому не загрозу, а навпаки, додатковий ресурс для збільшення доходів. Ринок онлайн- та мікрокредитування фактично не конкурує, а задовольняє попит, який не може бути задоволений банківськими кредитами. За рівнем доступності, онлайн- та мікрокредити так само, як і p2p, однаково доступні для клієнта, націлені приблизно на однаковий профіль клієнта, мають приблизно однаковий середній чек кредиту. В чому виграють пірингові кредити – це відсоткова ставка та прозорість умов. Тому p2p кредити це серйозний конкурент саме для ринків мікро та онлайн кредитування. І банки це розуміють. Деякі банки заключають партнерські відносини з певними ресурсами як пірингового, так і онлайн- та мікрокредитування. Для прикладу, американський банк JP Morgan Chase у грудні 2015 року оголосив про стратегічне партнерство з компанією, що займається онлайн-кредитуванням

Ondeck, у квітні того ж року швейцарський банк Credit Suisse інвестував кошти в американську пірингову компанію ProsPer. Американський Goldman Sachs у 2016р. запустив власну онлайн платформу споживчого кредитування Marcus, яка за відсотковими ставками успішно конкурує з такими американськими лідерами ринку p2p, як Lending Club і ProsPer, та за оцінками американських аналітиків, має великі шанси на успіх[12].

У традиційних українських банків є кілька варіантів реакції на події:

- прийняти для себе нові принципи кредитних платформ (зручність, гнучкість, низька вартість та технологічність);
- партнерство з гравцями Фінтех - сегмента;
- бути відтиснутими новими інноваційними гравцями.

Якщо банки виберуть один з перших двох варіантів, то їх відносини з клієнтами можуть вийти на абсолютно новий рівень. Зближення двох типів фінансів — «старого» та «нового» — можуть в результаті приймати абсолютно різні форми, від роздільного функціонування до злиття.

Беручи до уваги світовий досвід, варто зазначити, що в Україні лише розпочинається застосування даних кредитних інструментів. Вважаємо, що використання зарубіжного досвіду всфері p2p-кредитування є актуальним в умовах сьогодення. Про що свідчить успішна практика впровадження даної послуги ПАТ «Приватбанк»[48]. При цьому банк виступає організатором та оператором сервісу p2p-кредитування, а також надає кредиторам свої компетенції в пошуку позичальників, оцінюванні ризиків та стягненні боргів.

В даний час банки все активніше беруть участь у процесі p2p-кредитування і в якості кредиторів, і в якості організаторів таких платформ. Оскільки банки скуті своєю існуючою бізнес-моделлю, а також більш жорстким регулюванням з боку центральних банків, тому, створюючи певний симбіоз з компаніями такого роду, банки створюють собі більш гнучкі умови для розвитку та збільшення прибутку, переймаючи певні технологічні рішення, зменшуючи поточні витрати на певні операції, та опосередковано

приймаючи певну участь у діяльності, яку не можуть вести самі в силу певних обмежень з боку регулятора та неврегульованості на законодавчому рівні певних продуктів. Крім того, банки, як правило, мають прибуток у вигляді комісій за транзакції, а також отримують доступ до додаткової бази клієнтів, яким потенційно можна продати ряд банківських продуктів та послуг. Компанії у свою чергу отримують доступ до великого обсягу грошових ресурсів банку. Участь банків у даних ресурсах дає певні позитивні сигнали для інвесторів: останні вважають, якщо в цьому бере участь банківська установа, значить компанія є більш надійною в порівнянні з тими, що не мають відношення до банків[22].

Питома вага р2р кредитів на ринку споживчого кредитування України мізерна. Цей ринок у нас фактично не розвивається. При чому український ринок має сприятливі умови для цього: в Україні сформований досить непоганий ринок мікrokредитування – враховуючи схожість параметрів продукту та значно нижчий відсоток у р2р – це потенційні клієнти ринку пірингового кредитування, а також в Україні досить добре розвинена система карткових платежів[34]. Тим не менше, якоїсь значної динаміки росту ринку р2р у нас не спостерігається. Причин тому декілька. З одного боку, клієнти ще не звикли оформлювати позики в онлайн-режимі, а враховуючи високий рівень недовіри населення до фінансових установ, в онлайн позичальники масово підуть ще не скоро. Клієнту необхідно бачити, з ким він заключає договір, власне підписати його, щоб у випадку виникнення спірних ситуацій, клієнт розумів, до кого конкретно йому звернутись. Така логіка – це наслідки стійкого стереотипу, що кредитор практично завжди ошукує позичальника, різними шляхами намагаючись ввігнати останнього у боргову кабалу. З іншого боку, враховуючи тотальну недовіру серед населення до фінансової системи в Україні, кількість бажаючих нести кошти в банк на депозит на даний час мінімальна, а тим більше нести в фінансову компанію, яка на відміну від того ж банку, не гарантує повернення коштів взагалі. Стосовно того, скільки в Україні на сьогоднішній день існує майданчиків р2р сказати важко, оскільки

якихось точних даних, на які можна було б опиратись в даному дослідженні, теж поки що немає. Результат пошуку в інтернеті дав наступні ресурси: «Сім Зірок», «Ukredit», «MOCash». Очевидно цим і обмежується ринок пірингового кредитування в Україні[22].

Проаналізувавши позитивний досвід впровадження p2p кредитування пропонуємо модель його функціонування для банку(рис. 3.3).

Особливістю даної моделі є те, що весь процес кредитування контролюватиме банк, адже організаційно-контрольна функція покладається саме на нього. Також банк бере на себе попередній розгляд, модерацію і здійснює оцінку кредитоспроможності позичальника, що пропонуються кредиторам. Банк також може виступати кредитором.

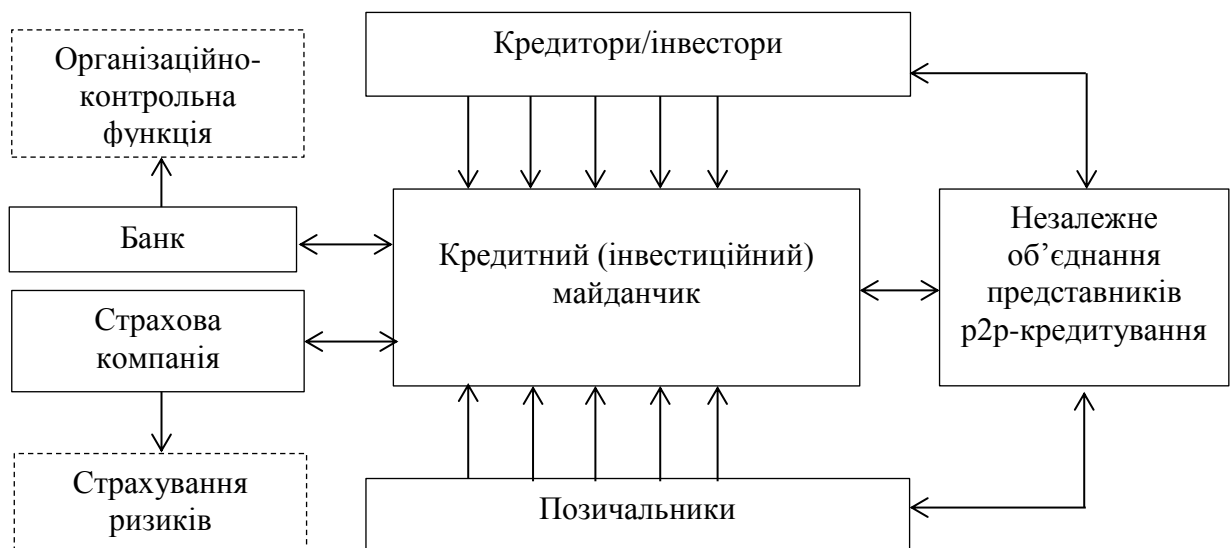

Рисунок 3.3 – Модель функціонування p2p-кредитування за участю банку

Враховуючи ризиковість даного кредитного інструменту, частину ризиків бере на себе страхова компанія. Створення незалежного об'єднання представників p2p кредитування і розробка стандартів їх діяльності необхідна для підвищення рівня захисту учасників угод та забезпечення ефективної роботи онлайн-платформ спільного фінансування.

Реалізація даної моделі застосування такого кредитного інструмента як р2р-кредитування матиме такі переваги як для кредиторів, так і для позичальників:

- «швидкі» кредити за низькими відсотковими ставками: позичальники мають змогу здійснювати запозичення за нижчою вартістю, а кредитори – отримувати більш високі доходи;
- цільове призначення таких позик переважно пов'язане з реалізацією стартапів у галузі інновацій, проектів енергозбереження (з даним видом кредитування АТ «Ощадбанк» добре знайомий – запроваджена системи енерго-кредитування – «Ощадний дім»);
- швидкість оформлення угоди та отримання коштів, оскільки економічні операції здійснюються онлайн, що мінімізує витрати часу на пошук вигідного джерела фінансування;
- кредитори мають можливість самостійно обирати об'єкт фінансування;
- позики є фінансовими інструментами, які можна продавати іншим кредиторам.

Таким чином, слід зазначити, що беручи до уваги світові тенденції, р2р-кредитування можна вважати достатньо прогресивним інноваційним кредитним інструментом, який варто використовувати банку в українських реаліях. Зважаючи на тимчасову стагнацію ринку кредитних інструментів розвитку реальної економіки та низьку довіру до банківської системи, вважаємо, що р2р-кредитування може бути дієвою альтернативою кредитування не тільки для окремо взятого банку, а й для всієї банківської системи.

На сьогоднішній день ринок р2р-кредитування в Україні можна сказати перебуває в зародковому стані. НБУ уважно вивчає даний ринок та розробляє певні норми і рекомендації для безпечного та ефективного функціонування даного ринку в Україні Національний банк має розуміння того, що при

правильному підході з боку регулятора до даного ринку він може справити дуже позитивний ефект на розвиток економіки країни[9].

Повернемося до моделі 2p2p-кредитування для банку. Як вже зазначалося вище, банк має три варіанти розвитку ситуації при реагуванні на p2p кредитування. Розглянемо кожен з варіантів для банку.

Перший варіант – партнерство з компаніями фінтех-сегменту, тобто бути посередником у піринговому кредитуванні. На нашу думку, для банку це безризиковий вид діяльності. Оскільки, банк виконує лише контрольні-організаційні функції. Тобто представлена вище модель функціонування p2p-кредитування саме для такої ситуації (рис. 3.3). При цьому банк здійснює оцінювання кредитоспроможності позичальників, визначає рівень ризику та проводить модерацію. Також банк отримує доступ до додаткової бази клієнтів, яким потенційно можна продати ряд банківських продуктів і послуг. Банк не несе витрат на пошук клієнтів, хоча має матеріальні витрати і затрати часу на аналіз позичальника – за що отримує винагороду від кредитора. Тобто, банк отримує винагороду за консультаційні послуги від кредитора, для якого він здійснював аналіз кредитоспроможності позичальника. Також банк отримує комісійну винагороду під час проведення транзакцій з рахунку кредитора на рахунок позичальника. На нашу думку, обсяги комісійної винагороди доцільно визначати у відсотковому значенні до загальної суми кредити. А вартість консультаційної роботи повинна визначатися конкретною сумою. Прайс цін повинен надаватися кредитору, що б він мав уявлення за які послуги він платить. Для банку цей варіант розвитку подій при піринговому кредитуванні є безризиковим, оскільки він лише посередник. Тому банк отримає лише доходи. Обліковувати даний вид доходу ми пропонуємо наступним чином – таблиця 3.3.

Таблиця 3. 3 – Бухгалтерські проведення з обліку доходів за послуги фінансового характеру

№	Проведення	
1.	Нарахування комісійної нагороди за транзакційну операцію:	
	Дт 2622	Кошти в розрахунках фізичних осіб
	Кт 2620	Кошти на поточному рахунку фізичної особи
	Кт 6510	Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів
або	Кт 6519	Інші комісійні доходи за операціями з клієнтами
2.	Нарахування винагороди за консультаційні послуги:	
	Дт2622	Кошти в розрахунках фізичних осіб
або	Дт 1001	Банкноти та монети в касі банку
	Кт 6939	Дохід від наданих консультаційних послуг фінансового характеру.

Підсумовуючи вище сказане, можна зазначити, що така форма фінансового посередництва є об'єднанням характеристик традиційного банківського кредитування та р2р-кредитування. Залишаючись за своєю суттю р2р-кредитуванням, воно переходить під частковий контроль банку, оскільки банк є організатором такої платформи. У даному випадку, продовжуючи виконувати традиційні функції фінансового посередника, банк концентрує зусилля переважно на функціях інформаційного, правового та операційного супроводу, зокрема:

- на аналізі та наданні інформації кредиторам про доступні варіанти кредитування,
- на розробці умов участі позичальників у торгах,
- на контролі за виконанням фінансових зобов'язань сторін.

Виступаючи у ролі організатора р2р-платформи банк може знизити рівень ризику неповернення кредитів, шляхом використання у роботі такої платформи власних методик оцінювання кредитоспроможності позичальників і бази даних банку щодо кредитної історії клієнтів. Таким чином можна досягти залучення більшої кількості інвесторів до р2р-кредитування. Отже, банківське кредитування населення за допомогою р2р-платформ є інноваційним підходом в українській практиці банківського бізнесу.

Перейдемо до розгляду другого варіанту розвитку подій. На нашу думку, досить вигідним для банків буде кредитування населення через p2p-платформи, створені саме банком. Модель p2p-кредитування для такої ситуації представлена на рисунку 3.4.

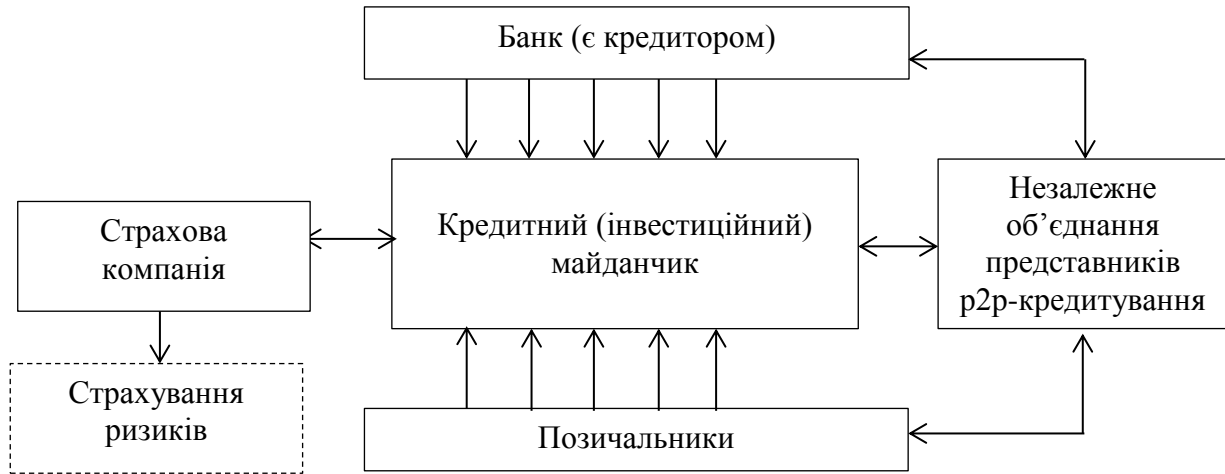

Рисунок 3.4 – Модель функціонування p2p-кредитування за участю банку-кредитора

За даною моделлю банк-організатор платформи здійснює оцінювання кредитоспроможності позичальників, визначає рівень ризику та проводить модерацію. Таким чином, банк-кредитор не несе витрат на пошук клієнтів, а також не має матеріальних витрат та затрат часу на скоринг кредитних заявок населення. Такий варіант для банку є ризиком, оскільки він безпосередньо братиме участь в кредитуванні. І тут виникає питання в чому різниця між звичайним банківським кредитуванням і p2p-кредитуванням банком!? Що стосується p2p-кредитування: процентні ставки за такими позиками або встановлюються самими кредиторами у конкурентній боротьбі за найнижчу ставку в рамках зворотного аукціону, або визначаються банком на основі аналізу кредитоспроможності позичальника. Очевидно, що для позичальника, у яких за результатами такої оцінки ймовірність дефолту є вищою, присвоюються більш високі ставки. Таким чином, банк-кредитор закладає у процентну ставку винагороду за ризик. На витрати кредиторів, пов'язані з

наданням позики, не поширюються ніякі гарантії. Тому, після встановлення ставки, розрахунку суми кредиту, оцінки платоспроможності позичальника закінчується р2р-кредитування. Тут вже відбувається кредитування у традиційному його значенні. Згідно нашої моделі – частину ризику бере на себе страхова компанія. А от іншу частину кредиту банк повинен забезпечити резервом. В цьому випадку банк більш суворо відноситься до вибору позичальника. Особливістю є взаємодія інвестора(кредитора) з позичальником: банк сам вибирає, кого з позичальників і на яку суму він готовий кредитувати. Суть в тому, що позичальник звертається не до банку за кредитом, а до учасника торгів. На яких банк сам обирає кого і на яку суму кредитувати. Банк сам визначає на скільки вигідний і прибутковий у позичальника проект.

Обліковувати даний вид кредитування ми пропонуємо наступним чином – таблиця 3.4.

Таблиця 3. 4 – Бухгалтерські проведення кредитної операції

№	Проведення	
1.	Відображення первісної вартості наданого кредиту:	
	Дт 2203	Кредит, що наданий фізичній особі
	Кт 2620	Кошти на поточному рахунку фізичної особи
	Кт 2206	Неамортизований дисконт за кредитом, що наданий фізичній особі
2.	Нарахування процентних доходів за користування кредитом:	
	Дт 2208	Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами
	Кт 6052	Процентні доходи за кредитом, що наданий фізичній особі
3.	Амортизація дисконту за користування кредитом:	
	Дт 2206	Неамортизований дисконт за кредитом, що наданий фізичній особі
	Кт 6052	Процентні доходи за кредитом, що наданий фізичній особі
4.	Відображення суми отриманих процентів:	
	Дт 2620	Кошти на поточному рахунку фізичної особи
	Кт 2208	Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами
5.	В обліку формування резерву за виданим кредитом відбувається в момент видачі кредиту:	
	Дт 7702	Відрахування в резерви під наданий фізичній особі кредит
	Кт 2209	Резерви під наданий фізичній особі кредит

Як вже зазначалося раніше, відмінність від звичайного кредитування полягає в умовах кредитування, визначенні процентних ставок, виборі

клієнта(позичальника). Порівняно з першим варіантом, коли банк лише посередник, даний варіант є ризиковим для банківської установи. Але звернемо увагу, що частину ризику, все ж бере на себе страхова компанія. Звичайно, страхова має свої прибутки від участі, але й переймає на себе частину ризиків. Що для банку має позитив, адже витрати на резерв під такий кредит потрібно сформувати в меншій сумі, а ніж на всю суму кредиту.

На нашу думку, кредитування банком населення через р2р-платформи є одним з інноваційних підходів, який доцільно використовувати банком для нарощення кредитного портфеля. При цьому банк не витрачає ресурси на пошук клієнтів та просування своїх кредитних продуктів.

Тим паче, що АТ «Ощадбанк» вже приймає участь у схожій програмі[47]. По суті, програма енергозбереження від держави за участю банку, це не що інше – як р2р-кредитування. При чому, в даній програмі використовується поєднання наведених двох моделей.

Давайте наведемо основні умови такого кредиту в банку:

- в даній програмі є сума кредиту, який надає банк;
- є початковий внесок за кредитом – від 10% від суми кредиту;
- строк дії кредиту – до 5 років;
- процентна ставка – 17-17,5% річних;
- разова комісія – 1% від суми кредиту.

Після видачі цільового кредиту на рахунок позичальника через деякий час надходять кошти, які покривають певну частку кредиту. Цю частку кредиту покриває держава, за рахунок інвестора – Європейського союзу (реалізація програми енергоефективності) та виділених держаних коштів. По суті, через банк держава погашає 20% (якщо це котел) чи 30 % (якщо це матеріали) кредиту, або 70% - позичальникам з субсидією. Для банк це ризиковий кредит в частині, що має погасити клієнт. Співпрацюючи з державою банк має низку переваг:

- збільшує обсяг кредитного портфеля;

- збільшує кількість клієнтів;
- отримує доходи від процентів за кредитом і комісій.

На нашу думку, такий вид діяльності дуже подібний до p2p-кредитування. Оскільки зберігаються майже всі умови.

Що стосується першої моделі:

- банк є посередником. Саме йому надаються всі документи, для аналізу позичальника.
- банк отримує комісію та процентний дохід.
- банк контролює всю схему отримання та погашення кредиту.
- контролює цільове використання коштів.

Що стосується другої моделі: частину коштів, що не компенсує держава, клієнт бере в позику в банку. Тобто, та частина коштів класифікується як споживчий кредит. Тому, ми вважаємо, що даний напрямок є перспективним, та як ми бачимо, має ряд переваг для банку.

Третій варіант розвитку подій – банк не приймає участі в 2p2-кредитуванні. Тобто, залишається осторонь перспективної ніші, котра в нашій країні майже не зайнята. Банк втратить можливість отримати безризиковий вид доходу, збільшити перелік своїх клієнтів, наростити кредитний портфель і т.д.

Судячи з того, яким чином сьогодні банківські установи вибудовують взаємовідносини з ринком p2p, можна зробити однозначний висновок, що майбутнє цього ринку лежить у тісній інтеграції з дешевими та надійними джерелами банківського капіталу для нарощення видачі кредитів. У класичному вигляді пірингова модель кредитування має створювати альтернативу банку та не припускає його участі у процесі. Взаємовідносини між людьми регламентуються не банківським законодавством, а Цивільним кодексом. Система p2p є тим ресурсом, що дозволяє позичати один одному кошти, знаходячись у площині цивільного кодексу, і не заходячи на територію банківського законодавства. Таким чином, p2p ресурси по суті звільняються

від потреби дотримуватися вимог фінансово регулятора. У крайньому разі до тих пір, поки цей регулятор не починає контролювати даний напрям.

На нашу думку, перші дві запропоновані ситуації розвитку для банку в сфері р2р-кредитування є інноваційним та альтернативним варіантом розвитку. Це позитивно відобразиться не тільки на конкретний банк, це вплине на всю банківську систему.

3.2 Удосконалення організації аудиту операцій банку з кредитування фізичних осіб

Головною метою роботи служби внутрішнього аудиту є вдосконалення діяльності банку, тобто оцінка ймовірних ризиків, виявлення проблемних сфер у звичайній роботі банку, та розробка рекомендацій, котрі спрямовані на підвищення ефективності в роботі банківської установи в цілому.

На сучасному етапі розвитку у більшості українських банків внутрішній аудит обмежується лише певним мінімальним переліком обов'язкової роботи. До нього входять: контроль правильності ведення бухгалтерського обліку; перевірка відповідності вимогам зовнішніх та внутрішніх нормативних документів; здійснення комплексних перевірок філій. І це в той час, як у світовій банківській практиці склалося значно ширше розуміння цілей внутрішнього аудиту[72]. Його головна місія визначається нині як сприяння банку в досягненні поставлених цілей шляхом всебічної оцінки внутрішніх систем управління, ризик-менеджменту і контролю, надання рекомендацій з підвищення їх ефективності.

На сучасному етапі ми можемо виділити деякі проблеми внутрішнього аудиту банку (табл. 3.5) та запропонувати деякі способи їх вирішення. Даний перелік проблем актуальний не лише для об'єкту нашого дослідження – АТ «Ощадбанк», а для всієї банківської системи України[13].

Таблиця 3.5 – Основні проблеми внутрішнього аудиту в банках України

та можливі способи їх вирішення

Проблеми	Способи вирішення
Невірне розуміння суті аудиту	Проведення роз'яснювальних робіт з персоналом
Існує дефіцит кваліфікованих кадрів	Підвищення кваліфікації осіб, що вже мають практичний стаж аудиторської діяльності, шляхом проходження ними обов'язкових короткострокових курсів
Нормативно-правове забезпечення знаходиться на стадії розробки, використовується у банківській практиці недостатньо і поверхово	Необхідно вводити нові нормативні акти та вдосконалювати існуючі
Недостатнє наукове опрацювання	Необхідне ґрунтовне наукове опрацювання усього комплексу питань, пов'язаних із внутрішнім аудитом, виокремлення і вчасне вирішення проблем у цій сфері
Банки не приділяють достатньої уваги системному аналізу, діагностиці та прогнозуванню діяльності	Удосконалення системи проведення аудиту

Хоча служба внутрішнього аудиту не гарантує стабільність банку, вона є важливим інструментом контролю, що використовується керівництвом кредитної установи для оцінки ефективності діяльності кожного окремого структурного підрозділу. На сьогодні необхідність внутрішнього аудиту в банку обумовлена багатьма причинами, найголовнішою з яких є постійний моніторинг найбільш ризикових видів діяльності банку. Одним з них є банківське кредитування, що з одного боку має підвищену дохідність, порівняно із іншими операціями, а з іншого — є суттєво ризиковим процесом. Одним із аспектів досліджень банківського кредитування є кредитний ризик, та, зокрема, функціонування систем нагляду та контролю за кредитною діяльністю банку[66].

При моніторингу кредитного ризику в часі цей процес можна представити у вигляді ряду послідовних етапів: попередній контроль, поточний контроль, заключний контроль. Процес кредитного моніторингу відбувається на трьох рівнях: на рівні окремого кредиту, кредитного портфеля банку та рівні окремих показників кредитного ризику. Етапи моніторингу кредитного ризику на різних рівнях показано на рисунку 3.5.

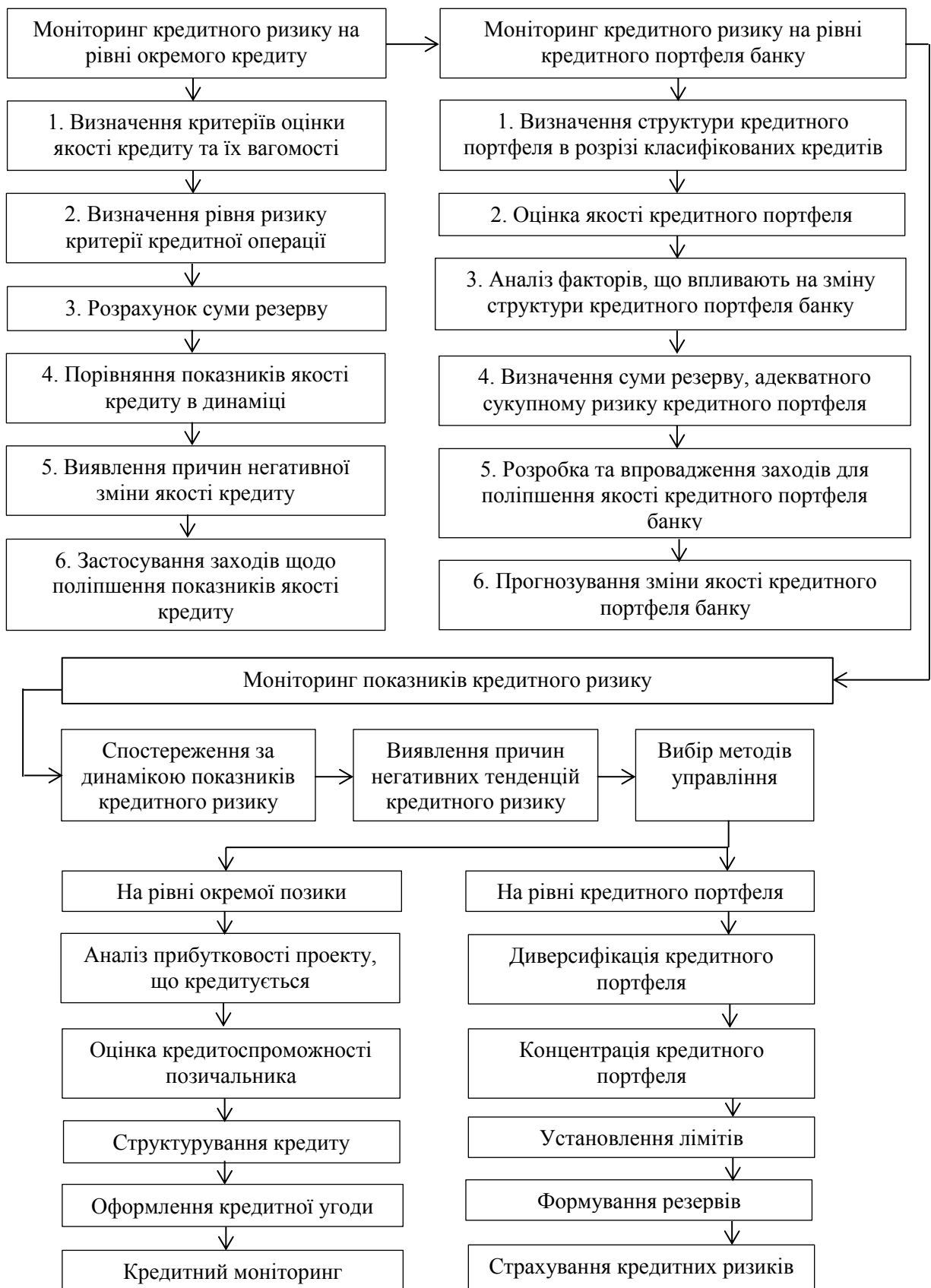

Рисунок 3.5 – Етапи моніторингу кредитного ризику на різних рівнях
 На сьогоднішній день в установах АТ «Ощадбанк» діє три-рівнева

система внутрішнього контролю. Кінцевою ланкою якого є аудит. На другому рівні є моніторинг системи внутрішнього контролю. Ми ж пропонуємо використовувати моніторинг і на першому рівні – під час виконання та супроводження операцій та процесів.

Оскільки впровадження систематизованої структури моніторингу кредитного портфеля в банку сприятиме ранньому виявленню причин виникнення кредитного ризику, визначенню ефективності тієї або іншої кредитної операції, своєчасному застосуванню превентивних заходів та формуванню якісного кредитного портфеля завдяки використанню механізму зворотного зв'язку. Результати кредитного моніторингу та кредитний портфель мають зворотній вплив одне на одного. В його основі лежить застосування адекватних заходів підвищення ефективності кредитної діяльності на основі перегляду та внесення змін Правлінням банку в кредитну політику банку з метою удосконалення організації кредитного процесу та, як наслідок, підвищення якості кредитного портфеля.

Оскільки ефективність банківського кредитування суттєво залежить від якісної структури кредитів, то на другому етапі моніторингу кредитного ризику на рівні кредитного портфеля банку важливим є встановлення зв'язку між показниками якості кредитного портфеля та ефективністю банківської установи. Економічна ефективність банку є місткою та складною категорією, яка має досить широке трактування.

Розглянемо детальніше проведення моніторингу кредитного ризику на рівні окремого кредиту наданого фізичній особі.

Для запобігання можливості виникнення у майбутньому проблемної заборгованості менеджменту банку доцільно організувати на місцях моніторинг кредитного процесу та спроможності виконання клієнтом договірних зобов'язань перед кредитором відповідно до методології, яку наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Методологія моніторингу кредитного процесу

Етап	Зміст етапу процесу моніторингу	Заходи, що мають вживатися
1	Поглиблений аналіз поточного фінансового стану позичальника за окремими найбільш вагомими узагальненими показниками	Кредитним менеджером організовується збір актуальної інформації щодо фінансово-майнового стану позичальника. Здійснюється ретельний аналіз, робляться відповідні висновки
2	Аналіз висновків, сформованих у результаті порівняння поточного фінансового стану позичальника з його фінансовим станом на момент прийняття рішення про надання кредиту чи його реструктуризацію	Зіставлення поточного фінансово-майнового стану позичальника з тим, що мав місце на етапі видачі кредиту. Аналіз отриманої інформації.
3	Обґрунтування подальших перспектив формування рівня платоспроможності позичальника і оформлення відповідних висновків	Визначення ступеня вірогідності виконання позичальником боргових зобов'язань належним чином. З'ясування питання щодо можливої неспроможності у подальшому дотримуватися вимог кредитного договору. Аналіз питань щодо системності отримання доходів позичальником
4	Розробка напрямів подальшої роботи щодо погашення заборгованості за кредитним договором	Узагальнення отриманої інформації, аналіз висновків. Вирішення за необхідності питань щодо вектора діяльності компетентних підрозділів у напрямі стягнення прострочених чи іншого роду проблемних боргів

Якщо застосовувати дану методологію моніторингу процесу кредитування, банк матиме актуальну інформацію щодо його якості і, як наслідок, буде мати змогу оперативного та адекватного реагування на його зміну.

Нормативною базою для проведення кредитного моніторингу є внутрішні документи банку з питань здійснення моніторингу – це правила, програми, методики, інші документи з питань моніторингу, затверджені банком згідно з вимогами законодавства України, а також Національного банку України.

Зауважимо, що з метою якісного проведення роботи у сфері здійснення ризикованих операцій банк зобов'язаний розробити, затвердити, а також впровадити такі окремі внутрішні документи з питань здійснення фінансового моніторингу, що мають оновлюватися на постійній основі з урахуванням змін до законодавства України, а також подій, які можуть вплинути на певні ризики

банківської установи:

- Правила внутрішнього моніторингу банку;
- Програма ідентифікації та вивчення клієнтів банку;
- Програма здійснення моніторингу за певним напрямом діяльності

банку в процесі обслуговування клієнтів.

За кожним напрямом діяльності банку розробляється окрема програма:

- Програма стягнення проблемної заборгованості банку;
- Програма навчання та підвищення кваліфікації працівників банку.

Перспективною формою протидії шахрайству у сфері кредитування, що активно використовується банками розвинених країн, є так званий фрод-моніторинг інформації, отриманої банком під час ведення бізнесу[69].

Фродом називають шахрайство, яке виявляється в несанкціонованих діях та неправомірному використанні банківських ресурсів. Фрод-моніторинг – обов’язкова складова превентивних заходів у боротьбі з шахрайством, причому як зовні, так і всередині банку. Це моніторинг усієї інформації, вхідної та вихідної, на предмет виявлення зловмисних дій. Фрод-моніторинг є чи не найперший крок банківської установи, який має бути зроблено при здійсненні кредитних операцій у процесі кредитування задля уникнення внутрішніх ризиків.

В Європі переважна частина провідних банків передають функцію фрод-моніторингу аутсорсинговим компаніям. Для оцінки клієнтських запитів на предмет шахрайства прийнято звертатися до спеціалізованих компаній. Як свідчить практика української банківської системи, фрод-моніторинг в Україні є безсистемним і не являє собою певної комплексної системи. Як правило, функції фрод-моніторингу покладаються на підрозділи ІТ та служби безпеки або на кваліфікованих фахівців[72].

У той же час сьогодні українські банки вже готові до розробки і впровадження комплексних систем фрод-моніторингу. Переважна їх частина усвідомили необхідність створення таких систем у боротьбі із шахрайствами. Але технічно, технологічно, а головне, методологічно банківська система до

таких впроваджень не готова. Більшість автоматизованих банківських систем не має необхідної інформації та потрібних інструментів для інтеграції з системою фрод-моніторингу. У багатьох банках немає якісно працюючої системи ризик-менеджменту. Деяким банкам простіше використовувати варіанти страхування збитків, ніж боротися з ризиками превентивними методами. Головним же фактором, що стримує впровадження комплексних систем фрод-моніторингу в діяльність банків, є відсутність адаптованих до реалій національної банківської системи методологій – починаючи від інституціонального забезпечення даного процесу, закінчуючи технологічними картами конкретного етапу процесу фрод-моніторингу.

Ми вважаємо, що банківській установі АТ «Ощадбанк» варто звернути увагу на створення підрозділу фрод-моніторингу. По-перше, потрібно переймати європейський досвід боротьби із шахрайством, а по-друге, фрод-моніторинг є чи не найперший крок, який має бути зроблено при здійсненні кредитних операцій задля уникнення внутрішніх ризиків.

Тому окрему увагу варто приділити порядку створення та функціонування підрозділу фрод-моніторингу. На рисунку 3.6 наведено ключові аспекти створення такого підрозділу/відділу та напрями його функціонування.

Не викликає сумнівів, що поточна ситуація зі зростанням проблемного портфеля банку склалася з причини неналежної уваги менеджменту банків до потенційних клієнтів-шахраїв. Видані позики або не обслуговуються позичальниками взагалі, що прямо вказує на шахрайство, або ж обслуговуються впродовж двох-трьох місяців після видачі з метою прикриття злочинних намірів позичальника щодо неповернення боргу.

Саме застосування даного виду моніторингу сприятиме запобіганню злочинних посягань з боку потенційних клієнтів банківської установи, а також не допустить службових зловживань з боку персоналу.

Рисунок 3.6 – Ключові аспекти щодо створення та функціонування внутрішньобанківського підрозділу фрод-моніторингу

Останнім часом збільшилася кількість неповернених позик не лише з причин фінансових проблем у позичальників, а й з причин задалегідь запланованих умисних дій щодо неповернення позичок, тобто дій з шахрайськими намірами. Тому вважаємо, що питанням виявлення та недопущення таких випадків потрібно приділити велику увагу щодо розробки та створення методологій, впровадження яких допоможе мінімізувати банкам причину зловживань з цього питання.

Загалом, система внутрішнього контролю, не тільки АТ «Ощадбанк», а й інших вітчизняних банків, потребує подальшого вдосконалення та розвитку, що пов'язане, в першу чергу, з запровадженням інтегрованих інформаційних систем, які б поєднували ведення бухгалтерського обліку з контрольними процедурами. З метою забезпечення стабільного функціонування та розвитку

банк має створити ефективну систему внутрішнього контролю, яка передбачає оптимізацію взаємовідносин та обмін інформацією між внутрішнім контролем, зовнішнім та внутрішнім аудитом банку.

Також для удосконалення аудиторського процесу кредитних операцій необхідно використовувати нові методи управління і сучасні комп'ютерні технології. З їх допомогою аудитори можуть застосовувати найрізноманітніші інформаційні системи, що дозволяє використання механізму повного охоплення та виявлення проблем, детального їх вивчення, правильного формулювання та вирішення.

ВИСНОВКИ

Кредитування фізичних осіб – важлива складова економіки та фінансового сектора України. Саме цей вид кредитування є стимулюючим чинником розвитку економіки. Банківське кредитування фізичних осіб на різноманітні потреби проводиться на основі певних принципів, які відображають сутність та зміст кредиту. Кредитування вітчизняними банками позичальників здійснюється відповідно до чинного законодавства України та відповідно до внутрішніх нормативних документів банку.

Рівень розвитку банківського кредитування фізичних осіб є ознакою ступеню досконалості фінансово-економічного механізму регулювання економічних відносин в умовах ринку. Банк виконує не лише економічну, а й важливу спеціальну місію – збільшення масштабності та прискорення обороту капіталу та грошових товарів в системі грошового обігу та задоволення потреб фізичних осіб в коштах для реалізації власних потреб підвищення добробуту, здійснюваних на партнерській основі.

АТ «Ощадбанк» на сьогоднішній день є одним з найбільших фінансових інститутів української держави, що має широко розгалужену мережу установ.

Провівши аналіз фінансових показників Банку, можна охарактеризувати фінансовий стан АТ «Ощадбанк» як добрий, про що свідчить поступове збільшення таких показників як капітал банку, збільшення кредитного портфеля банку, розширення клієнтської бази. В звітному періоді банк продовжував обслуговувати в першу чергу населення, що забезпечувало йому провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг. Для утримання лідируючих позицій з обслуговування розрахунково-касових операцій корпоративних клієнтів протягом даного періоду було розроблено нові економічно обґрунтовані підходи в тарифній політиці, що дозволило підвищити мобільність управління цінами на продукти та послуги корпоративного бізнесу.

Організаційне забезпечення обліку операцій з кредитування фізичних осіб в ПАТ «Державний ощадний банк України» детально викладено в таких основних внутрішніх нормативно-правових актах, а саме: в Положенні про кредитування клієнтів роздрібного бізнесу, в Положенні про роботу кредитного комітету, в Кредитній політиці Банку та в Обліковій політиці банку.

Під час організації обліку кредитних операцій установи АТ «Ощадного банку» здійснюють оцінку фінансового стану позичальника. Банк враховує такі основні показники його діяльності, як платоспроможність, фінансова стійкість, обсяг реалізації, собівартість продукції, обороти на рахунках, склад та динаміка заборгованостей, прибутки, збитки та рентабельність, а також ринкова позиція позичальника й ефективність управління.

Система бухгалтерського обліку й внутрішнього контролю має автоматично або напівавтоматично відстежувати стан кредитної заборгованості та надавати дані для складання фінансової звітності. Під час відкриття кредитних рахунків в облікову систему вводяться спеціальні обов'язкові параметри: вид кредиту, цільове спрямування кредиту, вид забезпечення, дата видачі кредиту, дата повернення, початковий строк розміщення.

Система внутрішнього аудиту та контролю в банківській установі АТ «Ощадбанк» побудована та діє згідно принципів Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, закон України «Про банки та банківську діяльність» та Положення про внутрішній аудит АТ «Ощадбанк».

Загальна ефективність внутрішнього контролю, моніторинг ключових ризиків (у тому числі – кредитного) та їх періодична оцінка є частиною повсякденної діяльності банку та відстежується на постійній основі. Періодичність моніторингу кредитних операцій визначається виходячи з пов'язаних з ними ризиків, періодичності і характеру змін у діяльності банку, а також з урахуванням мінливих зовнішніх обставин.

В третьому розділі дипломної роботи ми пропонували запровадити банком альтернативний вид кредитування фізичних осіб, що не тільки не потребує формування під нього резерву, а і не є ризиковим видом діяльності. P2p (peer-to-peer) кредит, що в Україні отримав назву «соціальна позика» чи «рівноправний кредит», є фінансовим інструментом отримання у позику грошових коштів одного суб'єкта від іншого.

Особливістю запропонованої моделі є те, що весь процес кредитування контролюватиме банк, адже організаційно-контрольна функція покладається саме на нього. Також банк бере на себе попередній розгляд, модерацію та здійснює оцінку кредитоспроможності позичальника, що пропонуються кредиторам. Банк також може виступати кредитором.

Реалізація даної моделі застосування такого кредитного інструмента як p2p-кредитування матиме такі переваги, як для кредиторів, так і для позичальників:

- «швидкі» кредити за низькими відсотковими ставками: позичальники мають змогу здійснювати запозичення за нижчою вартістю, а кредитори – отримувати більш високі доходи;
- цільове призначення таких позик переважно пов'язане з реалізацією стартапів у галузі інновацій, проектів енергозбереження;
- швидкість оформлення угоди та отримання коштів, оскільки економічні операції здійснюються онлайн, що мінімізує витрати часу на пошук вигідного джерела фінансування;
- кредитори мають можливість самостійно обирати об'єкт фінансування;
- позики є фінансовими інструментами, які можна продавати іншим кредиторам.

Виступаючи у ролі організатора p2p-платформи банк може знизити рівень ризику неповернення кредитів, шляхом використання у роботі такої платформи власних методик оцінювання кредитоспроможності позичальників

та бази даних банку щодо кредитної історії клієнтів. Таким чином можна досягти залучення більшої кількості інвесторів до р2р-кредитування.

Якщо банк виступає кредитором у такій моделі, то відмінність від звичайного кредитування полягає в умовах кредитування, визначенні процентних ставок, виборі клієнта(позичальника).

Порівняно з першим варіантом, коли банк лише посередник, даний варіант є ризиковим для банківської установи. Але звернемо увагу, що частину ризику, все ж бере на себе страхова компанія. Звичайно, страхова має свої прибутки від участі, але й переймає на себе частину ризиків. Що для банку має позитив, адже витрати на резерв під такий кредит потрібно сформувати в меншій сумі, а ніж на всю суму кредиту. На нашу думку, кредитування банком населення через р2р-платформи є одним з інноваційних підходів, який доцільно використовувати банком для нарощення кредитного портфеля. При цьому банк не витрачає ресурси на пошук клієнтів та просування своїх кредитних продуктів.

Судячи з того, яким чином сьогодні банківські установи вибудовують взаємовідносини з ринком р2р, можна зробити однозначний висновок, що майбутнє цього ринку лежить у тісній інтеграції з дешевими та надійними джерелами банківського капіталу для нарощення видачі кредитів.

На нашу думку, запропоновані в третьому розділі ситуації розвитку для банку в сфері р2р-кредитування є інноваційним та альтернативним варіантом розвитку. Це позитивно відобразиться не тільки на конкретний банк, це вплине на всю банківську систему.

Іншим напрямом удосконалення, що стосується аудиту кредитних операцій є впровадження систематизованої структури моніторингу кредитного портфеля в банку. Воно сприятиме ранньому виявленню причин виникнення кредитного ризику, визначенню ефективності тієї або іншої кредитної операції, своєчасному застосуванню превентивних заходів та формуванню якісного кредитного портфеля завдяки використанню механізму зворотного зв'язку.

З метою якісного проведення роботи у сфері здійснення ризикованих операцій банк зобов'язаний розробити, затвердити, а також впровадити такі окремі внутрішні документи з питань здійснення фінансового моніторингу, що мають оновлюватися на постійній основі з урахуванням змін до законодавства України, а також подій, які можуть вплинути на певні ризики банківської установи: правила внутрішнього моніторингу банку; програма ідентифікації та вивчення клієнтів банку; програма здійснення моніторингу за певним напрямом діяльності банку в процесі обслуговування клієнтів.

За кожним напрямом діяльності банку розробляється окрема програма: програма стягнення проблемної заборгованості банку; програма навчання та підвищення кваліфікації працівників банку.

Також ми пропонуємо введення перспективної форми протидії шахрайству у сфері кредитування, що активно використовується банками розвинених країн, так званий фрод-моніторинг інформації, отриманої банком під час ведення бізнесу. Ми вважаємо, що банківській установі АТ «Ощадбанк» варто звернути увагу на створення підрозділу фрод-моніторингу. По-перше, потрібно переймати європейський досвід боротьби із шахрайством, а по-друге, фрод-моніторинг є чи не найперший крок, який має бути зроблено при здійсненні кредитних операцій задля уникнення внутрішніх ризиків.

Не викликає сумнівів, що поточна ситуація зі зростанням проблемного портфеля банку склалася з причини неналежної уваги менеджменту банків до потенційних клієнтів-шахраїв. Видані позики або не обслуговуються позичальниками взагалі, що прямо вказує на шахрайство, або ж обслуговуються впродовж двох-трьох місяців після видачі з метою прикриття злочинних намірів позичальника щодо неповернення боргу. Саме застосування даного виду моніторингу сприятиме запобіганню злочинних посягань з боку потенційних клієнтів банківської установи, а також не допустить службових зловживань з боку персоналу.

Останнім часом збільшилася кількість неповернених позик не лише з

причин фінансових проблем у позичальників, а й з причин заздалегідь запланованих умисних дій щодо неповернення позичок, тобто дій з шахрайськими намірами. Тому вважаємо, що питанням виявлення та недопущення таких випадків потрібно приділити велику увагу щодо розробки та створення методологій, впровадження яких допоможе мінімізувати банкам причину зловживань з цього питання.

Загалом, система внутрішнього контролю, не тільки АТ «Ощадбанк», а й інших вітчизняних банків, потребує подальшого вдосконалення та розвитку, що пов'язане, в першу чергу, з запровадженням інтегрованих інформаційних систем, які б поєднували ведення бухгалтерського обліку з контрольними процедурами. З метою забезпечення стабільного функціонування та розвитку банк має створити ефективну систему внутрішнього контролю, яка передбачає оптимізацію взаємовідносин та обмін інформацією між внутрішнім контролем, зовнішнім та внутрішнім аудитом банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції: навчальний підручник / В. І. Капран, М. С. Кривченко, О. К. Коваленко, С. І. Омельченко. / Київ: Центр навч. літ., 2006. – 208 с.
2. Брітченко І.Г. Підвищення конкурентоспроможності банків на ринку банківських послуг України/ І.Г. Брітченко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. (Збірник наукових праць). – 2015. – Випуск 1 (45). – Том 1. – С. 176-179.
3. Башлай С.В. Теоретичні аспекти та особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні / С.В. Башлай, Н.О. Лобода // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 12: Збірник наукових праць: Наукове видання. – Суми: Мрія-1 ЛТД; УАБС, 2005. – 234 с.
4. Бондар О.П. Банківське споживче кредитування населення [Електронний ресурс] / О.П. Бондар. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum...04...pp68-84.pdf
5. Белова І. В. Організація контролю в банку: [навч. посібник] / І. В. Белова. — Суми: Університетська книга, 2009. — С. 161–162
6. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках [Текст]: навч. посібн. / О. В. Васюренко. — К. : Знання, 2008. — 325 с.
7. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст]: навчальний посібник/ О. В. Васюренко. //4-те вид., перероб. і доп. //Київ : Знання, 2004. – 324 с.
8. Внутрішній аудит у банку [Текст]: навчальний посібник/ [Погореленко Н. П., Сидоренко О. М., Сердюк Л.В. та ін.] – Львів: Новий світ-2000, 2012. – 270 с.
9. Гроші та кредит [Текст]: навчальний посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука.–К.: КНЕУ, 2002. – 363 с.

10. Голюк В.Я. Кредитування як чинник фінансової кризи // Економічний форум №2 2014 с 178-183 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/u_nomeri_2_2014_noviy.pdf

11. Господарський кодекс України станом на 06.11.2017р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

12. Демінський С. Як трансформувалося P2P-кредитування в Україні/ Сергій Демінський. – [Електронний ресурс] – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/371527/sergij-deminskyjak-transformovalosya-r2r-kredytuvannya-v-ukrayini>.

13. Дзюблюк О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці [Текст] / О.В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 9. – С. 108–124.

14. Добрик Л. Споживчий банківський кредит в Україні: ресурсне забезпечення та ефективність [Текст] / Л. Добрик, Т.Лосєва, І. Онуфрійчук // Економічний аналіз. – 2011. Випуск 8. – С.369-372.

15. Дутченко О. М. Моніторинг кредитної операції як інструмент забезпечення ефективності проведення банківського кредитування [Текст] / О.М. Дутченко // Бізнесінформ. – 2012. – № 2. – С. 173-175.

16. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р №2121 – III // (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

17. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999р № 996-XIV (із змінами і доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

18. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV (із змінами і доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

19. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125-ХІІ (із змінами і доповненнями від 01.05.2016) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

20. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-19 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.

21. Закон України «Про іпотечне кредитування» від 06.12.2012 № 979-16 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.

22. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні: [Текст] / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – №1. – С. 163–179.

23. Зубишена О.В. Особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/1_133245.doc.htm.

24. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

25. Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 17.06.2004 р. № 280. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04?test=NOaMfL2dtr58zsT6ZigzNvVHNI49gs80msh8Ie6>

26. Інструкції щодо організації банківської системи в надзвичайному режимі [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 22.07.2014 № 435 (із змінами і доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

27. Інструкція про порядок обліку, зберігання, використання, доступу та розкриття інформації, що містить банківську та комерційну інформацію, затверджена наказом голови правління АТ «Ощадбанк» від 25.03.2008 р. №75

28. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 28.08.2008 № 368. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
29. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 27.12.2007 № 480. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
30. Кійко Ю.Т. Місце внутрішнього аудиту в системі контролю в банківській сфері / Кійко Ю.Т. // Вісник ОНУ ім. Мечникова. – 2016. – Т.21. – Випуск 2, 203-209 с.
31. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України [Текст]: навчальний посібник / Л. М. Кіндрацька. /Київ : КНЕУ, 2001. – 636 с.
32. Кіреєв О. І. Внутрішній аудит у комерційному банку [Текст]: навчальний посібник / О. І. Кіреєв, Н. П. Шульга, О. С. Полетаєв. — К. : КНТЕУ, 2009. – 295 с.
33. Коваленко В. В. Дадашев Б.А. Розвиток ринку банківських послуг України в світлі фінансових глобалізаційних викликів: [Текст] // Економічний простір. – 97. – 2015. – С.127 – 139.
34. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України: [Текст] / В. В. Коваленко // Економічний форум. – 2015. – №2. – С. 28–34.
35. Коренева, О.Г. Організація обліку в банку [Текст] : навчальний посібник / О.Г. Коренева, О.В. Мірошніченко, Т.Г. Савченко. - Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. - 273 с. – ISBN 5-99384-979-1.
36. Коцовська Р.Р. Операції комерційних банків [Текст]: навч. пос./ Р. Р. Коцовська, В. І. Ричаківська, Г. П. Табачук, Я. В. Грудзевич, М. А. Вознюк. //4-те вид. //Київ : Алерта, 2004. –500 с.
37. Куртвелієва Д.Д. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його удосконалення.[Електронний ресурс] – Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».-2010. – №6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=237>.

38. Лаврик О.Л. Сучасне фінансове посередництво при здійсненні банківського кредитування / О.Л. Лаврик // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Т. 21. – № 1. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – С. 173–178.

39. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): [Текст] / Н. Б. Литвин. // Київ : [б, в.], 2010. – 608 с.

40. Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, затверджено розпорядженням Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.09.2005 р. №4660 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

41. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_015.

42. Міжнародний стандарт фінансової звітності № 9 «Фінансові інструменти» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_016.

43. Міжнародні стандарти якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг від 2014 р. / переклад з англійської. – К., 2015. – Ч. 1. – 2015. – 1017 с.

44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку: Облікові політики, зміни в облікових політиках та помилки [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.minfin.gov.ua/document/92422/МСБО_8.

45. Національний банк України. Банківський нагляд [Електронний ресурс]: / Данні фінансової звітності банків України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm.

46. Національний банк ініціює врегулювання питання Р2Р кредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>.

47. Офіційний сайт ПАТ «Державний ощадний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua>.
48. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>.
49. Офіційний сайт: Українське бюро кредитних історій [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://ubki.ua>
50. Паливода О.М. Стратегічна кооперація банків на ринку споживчого кредитування: [Текст] / О.М. Паливода, К.Д. Лапшина // Економіка та держава. – 2015. – № 7. – С. 74–77.
51. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління НБУ : затверджена 30.06.2016 р. № 351 / Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
52. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 10.05.2016 р. № 311. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16?test=Up9Mf3o6frtCy9T2ZiX5/BQWHI4YEs80msh8Ie6>.
53. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 29.12.2014 р. № 867. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14>.
54. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 30.12.98 № 566. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?preg=z01674-00>.
55. Положення про службу ревізій та контролю АТ «Ощадбанк»: постанова Правління АТ «Ощадбанк» : затверджена 20.01.2003 р. № 21 / АТ «Ощадбанк», 2003. – 44 с.
56. Положення про організацію операційної діяльності в банках України: постанова Правління НБУ : затверджена 16.06.2003 р. № 254 / Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до

постанови : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

57. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в установах АТ «Ощадбанк» [Текст] : Постанова Правління АТ «Ощадбанк» від «05» квітня 2016 р. № 260.

58. Положення про організацію операційної діяльності в установах АТ «Ощадбанк» [Текст]: Постанова Правління АТ «Ощадбанк» від «05» квітня 2016 р. № 260

59. Положення про Облікову політику АТ «Ощадбанк» [Текст] : Постанова Правління АТ «Ощадбанк» від «31» січня 2016 р. № 93.

60. Положення про внутрішній аудит: рішення наглядової ради публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» [Текст] : протокол №4 від 15.09.2016 р.

61. Положення про департамент внутрішнього аудиту АТ «Ощадбанк»: рішенням Наглядової ради АТ «Ощадбанк» [Текст] : від 25.12.2013 р. № 6 / АТ «Ощадбанк», 2013. – 41 с.

62. Положення про порядок видачі банкам ліцензій на здійснення банківських операцій [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 06.05.1998 р. № 181. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?preg=z01694-00>.

63. Положення про кредитування клієнтів роздрібного бізнесу: Постанова правління публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» № 32 від 23.01.2017 року

64. Порядок проведення ревізій та контролю за фінансово-господарською діяльністю в установах АТ «Ощадбанк»: постанова Правління АТ «Ощадбанк»: затверджена 15.09.2005 р. 134/АТ «Ощадбанк», 2005. – 99с.

65. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 17.11.2014 №723 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.

66. Рац О. М. Дослідження впливу якості кредитного портфелю на ефективність кредитної діяльності банку як складова моніторингу кредитного

ризиках / О. М. Рац // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. – №1/5(21). – С. 41–45.

67. Рац О. М. Організаційні засади кредитного моніторингу позичальників в системі управління кредитними ризиками банку/ О. М. Рац // Науковий вісник Херсонського національного державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – №5. – С. 259 – 264.

68. Регламент проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ «Ощадбанк» [Текст]: постанова Правління АТ «Ощадбанк»: затверджена 18.05.2009 р. № 164 / АТ «Ощадбанк», 2009. – 10с.

69. Рогожнікова Н.В. Концептуальні підходи до моніторингу як форми спостереження за процесом споживчого кредитування в комерційному банку / Н.В. Рогожнікова // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України. – 2010. – № 3 (9). – С. 191–192.

70. Рясних Є.Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 146–149.

71. Сарахман О.М. Аудит у банках [Текст] : навчальний посібник / О.М. Сарахман.—К.: УБС НБУ, 2007. — 334с.

72. Слав'янська Н.Г. Світовий досвід моніторингу умов банківського кредитування: [Текст] / Н.Г. Слав'янська // Фінансовий простір. – 2011. – № 3 (3). С. 7276.

73. Статут АТ «Ощадбанк» [Текст]: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2003 р. №261.

74. Стрільчук Ю.І. Імплементация інноваційних підходів банківського кредитування населення в Україні / Ю.І. Стрільчук // Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку: зб. матеріалів І Всеукр. наук.практ. конф. – К., 2016. – С. 56–58. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/19041>.

75. Спьяк Г. І. Облік і аудит у банках[Текст] : навчальний посібник / Г. І. Спьяк, Т. І. Фаріон. //Київ : Атіка, 2004. – 328 с.
76. Спьяк Г.І. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку / Г.І. Спьяк, Т.І. Фаріон // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. – 2010.– Випуск № 7. – С. 42-52.
77. Спьяк Г.І. Ревізія як форма внутрішнього контролю в установах банків України/ Г.І. Спьяк, Б.Б. Сас // Стаття з науково-виробничого журналу «Інноваційна економіка». – 2013.
78. Урусова З.П. Внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України / З.П. Урусова // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 278–282.
79. Усатенко О. В. Шляхи вдосконалення обліку і аудиту кредитних операцій із фізичними особами у комерційному банку / О. В. Усатенко, М. К. Терещенко // Економічний простір. — 2013. —№ 69. — С. 214–222. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_69_24.pdf.
80. Яременко В. А. Кредит як потрібний економічний інструмент / В. А. Яременко, Л. Д. Чалапко (Калник), Д. А. Бабухін // Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. – 2017. – Вип. 27(2). – С. 90–93.

« » _____ 20__ р.

(підпис)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

SUMMARY

Zhuravel A. Accounting and audit organization in the bank for granting loans to individual entities. – Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2018.

The master's thesis focuses on the theoretical, methodological and practical aspects of bank lending to individual entities. An analysis of the financial status and the main indicators of the bank's activity is carried out. The main aim of this research is to recommendations to improve the organization of accounting and audit of lending operations for individuals.

Keywords: bank, loans operations, accounting, audit, individual entities.

АНОТАЦІЯ

Журавель А. А. Організація обліку і аудиту кредитування фізичних осіб в банку. – Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет, Суми, 2018 р.

У магістерській роботі досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти банківського кредитування фізичних осіб. Проведений аналіз фінансового стану та основних показників діяльності установи банку. Основною метою цього дослідження є розробка шляхів удосконалення організації обліку та аудиту операцій з кредитування фізичних осіб.

Ключові слова: банк, кредитні операції, організація обліку, аудит, фізична особа.

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Динаміка та структура пасивів АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015 р. по 1.01.2017р.

Пасиви	На 01.01.2015		На 01.01.2016		На 01.01.2017		Абсолютний приріст, тис. грн..			Темп росту, %		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
							на 01.01.2016	на 01.01.2017		на 01.01.2016	на 01.01.2017	
1.Зобов'язання	105354595	82,24	152048948	95,39	195166730	92,89	46694353	43117782	89812135	144,32	128,36	185,25
2. Власний капітал	22749157	17,76	7340404	4,61	14932548	7,11	-15408753	7592144	-7816609	32,27	203,43	65,64
Усього пасивів	128103752	100	159389351	100	210099278	100	31285599	50709927	81995526	124,42	131,82	164,01

Додаток В

Таблиця В.1 – Динаміка та структура власного капіталу АТ «Ощадбанк» з 1.01. 2015 р. по 1.01.2017 р.

Власний капітал	На 01.01.2015		На 01.01.2016		На 01.01.2017		Абсолютний приріст, тис. грн..			Темп росту, %		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
							на 01.01.2016	на 01.01.2017		на 01.01.2016	на 01.01.2017	
Статутний капітал	18302480	80,45	29901320	407,35	34856840	233,43	11598 840	4 955520	16554360	163,4	116,6	190,45
Емісійні різниці	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0,0	0,0	0,00
Незарєєстровані внески до статутного капіталу	11598840	50,99	0	0,00	0	0,00	-11598 840	0	-11598840	0,0	0,0	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-8561390	-37,63	-22620352	-308,16	-22151888	-148,35	-14058 962	468464	-13590498	264,2	97,9	258,74
Резервні та інші фонди банку	269992	1,19	269992	3,68	269992	1,81	0	0	0	100,0	100,0	100,00
Резерви переоцінки	1139235	5,01	-210557	-2,87	1957604	13,11	-1 349792	2 168160	818369	-18,5	-929,7	171,83
Усього власного капіталу	22749157	100,00	7340404	100,00	14932548	100,00	-15408 753	7 592144	-7816609	32,3	203,4	65,64

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Динаміка та структура зобов'язань АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015 р. по 1.01.2017 р.

Зобов'язання	На 01.01.2015		На 01.01.2016		На 01.01.2017		Абсолютний приріст, тис. грн..			Темп росту, %		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
							на 01.01.2016	на 01.01.2017		на 01.01.2016	на 01.01.2017	
Кошти банків	26151208	22,78	8142842	5,35	8309933	3,97	-18008366	167090	-17841 275	31,14	102,05	31,78
Кошти юридичних осіб, усього	18778059	16,36	39489967	25,94	75271271	35,99	20711908	35781304	56 493 212	210,30	190,61	400,85
у тому числі												
кошти юридичних осіб на вимогу	11102586	9,67	28029613	18,41	59164636	28,29	16927027	31135024	48 062 051	252,46	211,08	532,89
Кошти фізичних осіб, усього	36590124	31,87	53947725	35,44	69147979	33,06	17357601	15200253	32 557 854	147,44	128,18	188,98
у тому числі												
кошти фізичних осіб на вимогу	9693521	8,44	15961209	10,49	17531267	8,38	6267689	1570057	7 837 746	164,66	109,84	180,86
Боргові цінні папери, емітовані банком	26,00	0,00	26,00	0,00	16,00	0,00	0,00	-10,00	-10	98,62	61,54	60,69
Інші залучені кошти	20815925	18,13	31053071	20,40	34229086	16,37	10237146	3176015	13 413 161	149,18	110,23	164,44
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Відстрочені податкові зобов'язання	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Інші фінансові зобов'язання	1117348	0,97	1095285	0,72	1860954	0,89	-22062	765668	743 606	98,03	169,91	166,55
Субординований борг	1656729	1,44	2536133	1,67	2807088	1,34	879404,25	270955	1 150 359	153,08	110,68	169,44
Усього зобов'язань	114802940	100,00	152226260	100,00	209157592	100,00	37 423320	56931332	94 354 652	132,60	137,40	182,19

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Динаміка та структура активів АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015 р. по 1.01.2017 р.

Активи	На 01.01.2015		На 01.01.2016		На 01.01.2017		Абсолютний приріст, тис. грн..			Темп росту, %		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
							на	на		на	на	
							01.01.2016	01.01.2017		01.01.2016	01.01.2017	
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	13698321	10,69	22707602	14,25	40954294	19,49	9 009 281	18 246 692	27 255 973	165,77	180,35	298,97
2. Кошти обов'язкових резервів банку в НБУ	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00
3. Торгові цінні папери	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
4. Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0,00	0,00	10098446	6,34	17177447	8,18	10 098 446	7 079 001	17 177 447	-	170,10	-
5. Кошти в інших банках усього	792635	0,62	210851	0,13	97111	0,05	-581 784	-113 740	-695 524	26,60	46,06	12,25
6. Кредити та заборгованість клієнтів, усього	69271838	54,07	65687093	41,21	66194494	31,51	-3 584 745	507 401	-3 077 344	94,83	100,77	95,56
6.1 у тому числі кредити та заборгованість юридичних осіб	66894381	52,22	62740061	39,36	63283432	30,12	-4 154 320	543 371	-3 610 949	93,79	100,87	94,60
6.2 кредити та заборгованість фізичних осіб	2377457	1,86	2947032	1,85	2911063	1,39	569 575	-35 969	533 606	123,96	98,78	122,44
7. Цінні папери в портфелі банку на продаж	39738941	31,02	47441862	29,76	65009361	30,94	7 702 921	17 567 500	25 270 420	119,38	137,03	163,59
8. Цінні папери в портфелі банку до погашення	0,00	0,00	7195975	4,51	12640713	6,02	7 195 975,41	5 444 738	12 640 713	-	175,66	-
9. Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24800	0,02	24 800	0,02	24800	0,01	0,00	0	0	100,00	100,00	100,00
10. Інвестиційна нерухомість	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
11. Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	301984	0,24	299817	0,19	271521	0,13	-2 167	-28 296	-30 463	99,28	90,56	89,91
12. Відстрочений податковий актив	80172	0,06	80672	0,05	80673	0,04	500	0	501	100,62	100,00	100,62

Продовження таблиці Д.1

13. Основні засоби та нематеріальні активи	3772535	2,94	3945327	2,48	5273196	2,51	172 792	1 327 870	1 500 661	104,58	133,66	139,78
14. Інші фінансові активи	245358	0,19	1273229	0,80	1217735	0,58	1 027 871	-55 494	972 377	518,93	95,64	496,31
15. Інші активи	164257	0,13	277567	0,17	782706	0,37	113 310	505 140	618 449	168,98	281,99	476,51
16. Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	12911	0,01	146 111	0,09	375226	0,18	133 200	229 115	362 315	1131,68	256,81	2906,25
Усього активів	128103752	100,00	159389351	100,00	210099278	100,00	31 285 599	50 709 927	81 995 526	124,42	131,82	164,01

Додаток Е

Таблиця Е.1 – Динаміка фінансових результатів АТ «Ощадбанк» за 2014-2016рр.

№ п/п	Найменування статті	2 014р.	2 015р.	2 016р.	Абсолютний приріст, тис. грн.			Темп росту, %		
					в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
					2 015р.	2 016р.		2 015р.	2 016р.	
1.	Процентний дохід	14681557	18390444	19488683	3 708 887	1 098 239	4 807 126	125,26	105,97	132,74
2.	Процентні витрати	8 387280	12499914	13608785	4 112 634	1 108 871	5 221 505	149,03	108,87	162,26
3.	Чистий процентний дохід (Рядки 1 - 2)	6 294277	5890531	5 879 898	-403 746	-10 633	-414 379	93,59	99,82	93,42
4.	Комісійний дохід	1589980	2131468	2 912 483	541 488	781 015	1 322 503	134,06	136,64	183,18
5.	Комісійні витрати	330217	497312	787 641	167 095	290 330	457 424	150,60	158,38	238,52
6.	Результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
7.	Результат від операцій з хеджування справедливої вартості	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
8.	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	87 811	5014922	4 984 587	4 927 111	-30 335	4 896 776	0,00	0,00	5676,49
9.	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	5 913	382	3 245	-5 531	2 863	-2 668	6,46	848,95	54,88
10.	Результат від операцій з іноземною валютою	-112 855	1 127107	165 496	1 239 962	-961 611	278 351	-998,72	14,68	-146,65
11.	Результат від переоцінки іноземної валюти	-584 323	-4657668	-3825555	-4 073 345	832 113	-3 241 232	797,11	82,13	654,70
12.	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
13.	Витрати/(доходи), первісного визнання фінансових процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00

Продовження таблиці Е.1

14.	Відрахування до резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках	-12155081	-14949229	-2920011	-2 794 148	12 029 218	9 235 070	122,99	19,53	24,02
15.	Відрахування до резерву під знецінення дебіторської заборгованості та інших фінансових активів	-121181	-174 683	80 784	-53 502	255 467	201 965	144,15	-46,25	-66,66
16.	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	386007	-782 811	-284 054	-1 168 818	498 757	-670 061	-202,80	36,29	-73,59
17.	Відрахування до резервів за зобов'язаннями	-13368	-1251097	985 597	-1 237 729	2 236 694	998 965	9358,89	-78,78	-7372,81
18.	Інші операційні доходи	219508	121 121	-1161364	-98 387	-1 282 484	-1 380 872	55,18	-958,85	-529,08
19.	Адміністративні та інші операційні витрати	-3862501	-4245809	-5565297	-383 308	-1 319 488	-1 702 796	109,92	131,08	144,09
20.	Частка в прибутку/(збитку) асоційованих компаній	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
21.	Прибуток/(збиток) до оподаткування	-8596029	-12273078	468 169	-3 677 049	12 741 247	9 064 198	142,78	-3,81	-5,45
22.	Витрати на податок на прибуток	31583	0	0	-31 583	0	-31 583	0,00	0,00	0,00
23.	Прибуток/(збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
24.	Прибуток/(збиток)	-8564446	-12273078	468 169	-3 708 632	12 741 247	9 032 615	143,30	-3,81	-5,47
25.	ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:									
26.	Переоцінка цінних паперів у портфелі банку на продаж	-527681	-2680515	1 376 788	-2 152 834	4 057 303	1 904 469	507,98	-51,36	-260,91
27.	Переоцінка основних засобів та нематеріальних активів	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
28.	Результат переоцінки за операціями з хеджування грошових потоків	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
29.	Частка іншого сукупного прибутку асоційованої компанії	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
30.	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
31.	Інший сукупний дохід після оподаткування за рік	-527681	-2680515	1 376 788	-2 152 834	4 057 303	1 904 469	507,98	-51,36	-260,91
32.	Усього сукупного доходу за рік	-9092127	-14953593	1 844 957	-5 861 466	16 798 550	10 937 084	164,47	-12,34	-20,29

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 – Динаміка показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2014 – 2016 рр.

Показники	2014	2015	2016	Відхилення		
				2015 р. – 2014р.	2016 р. – 2015р.	2016 р. – 2014р.
Середньорічний обсяг статутного капіталу, тис. грн.	17066056	24101900	32379080	7035844	8277180	15313024
Середньорічний обсяг балансового капіталу, тис. грн.	21602334,3	15044780,56	11136475,88	-6557553,74	-3908304,69	-10465858,43
Середньорічний обсяг активів банку, тис. грн.	115835921,1	143746551,7	184744314,7	27910630,65	40997763,03	68908393,68
Середньорічний обсяг зобов'язань банку, тис. грн.	94233586,76	128701771,1	173607838,9	34468184,39	44906067,72	79374252,11
Чистий прибуток, тис. грн.	-8 564 446	-12 273 078	468 169	-3708631,68	12741246,61	9032614,93
Процентні доходи	14 681 557	18 390 444	19 488 683	3 708 887	1 098 239	4 807 126
Процентні витрати	8 387 280	12 499 914	13 608 785	4 112 634	1 108 871	5 221 505
Коефіцієнти ефективності діяльності						
Прибутковість статутного капіталу, %	-50,18	-50,92	1,45	-0,74	52,37	51,63
Прибутковість балансового капіталу, %	-39,65	-81,58	4,20	-41,93	85,78	43,85
Прибутковість активів, %	-7,39	-8,54	0,25	-1,14	8,79	7,65
Чиста процентна маржа, %	5,43	4,10	3,18	-1,34	-0,92	-2,25

Додаток К

Таблиця К.1 – Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» з 1.01.2015р. по 1.01.2017р.

Показники	Умовні позначення	На 1.01.2015	На 1.01.2016	На 1.01.2017	Відхилення		
					1.01.2016р. – 1.01.2015 р.	1.01.2017р. – 1.01.2016 р.	1.01.2017р. – 1.01.2015р.
Вихідні дані, тис. грн.							
1. Власний капітал	К	22 749 157	7 340 404	14 932 548	-15408753	7592144	-7816609
2. Статутний капітал	СК	18 302 480	29 901 320	34 856 840	11598840	4955520	16554360
3. Зобов'язання	З	105 354 595	152 048 948	195 166 730	46694353	43117783	89812135
4. Загальні активи	А	128 103 752	159 389 351	210 099 278	31285599	50709927	81995526
Коефіцієнти фінансової стійкості							
Коефіцієнт надійності (ряд. 1/ ряд.3)	К _Н	0,21593	0,04828	0,07651	-0,16765	0,02824	-0,13942
Коефіцієнт фінансового важеля (ряд. 3/ ряд.1)	К _{ФВ}	4,63114	20,71398	13,06989	16,08283	-7,64409	8,43875
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (ряд. 1/ ряд. 4)	К _{УК}	0,17758	0,04605	0,07107	-0,13153	0,02502	-0,10651
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу (ряд. 4/ ряд.2)	К _{МК}	6,99926	5,33051	6,02749	-1,66874	0,69698	-0,97177

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.1 – Загальний порядок визначення умов кредитування для клієнтів ПАТ «Державний ощадний банк України»

№	Назва умови кредитування	Фактори (обставини), які беруться до уваги при визначенні умов кредитування для Клієнта
1.	Валюта кредитування	<ul style="list-style-type: none"> – Кредити надаються виключно в національній валюті – Надані раніше відповідно до норм законодавства кредити в іноземній валюті обслуговуються Банком відповідно до встановлених правил та процедур
2.	Строки (терміни) кредитування	<ul style="list-style-type: none"> – За загальним правилом строк кредитування не може перевищувати строк, визначений Кредитною політикою відповідно до стандартних вимог. Використання строків, які виходять за межі стандартних вимог можлива виключно за умов дотримання додаткових умов, визначених допустимими відхиленнями від стандартних вимог, що регламентуються Кредитною політикою Банку, та відповідно до визначених правлінням Банку повноважень. – При визначенні строку (терміну) кредитування для Клієнта враховуються параметри кредитної операції (цільове призначення кредиту, структура забезпечення кредитної операції, вік позичальника тощо) з урахуванням умов відповідного Банківського продукту
3.	Розмір процентної ставки	<ul style="list-style-type: none"> – Розмір процентних ставок встановлюється Кредитним комітетом РУ/посадовою особою, уповноваженою у встановленому порядку на прийняття відповідних рішень, який/-а приймає рішення про надання кредиту, за кредитним договором з Клієнтом на рівні процентної ставки, яка встановлена загальними/окремими/акційними умовами кредитування за Банківським продуктом – Якщо ККРБ в рамках відповідного Банківського продукту (за загальними/окремими/акційними умовами кредитування за Банківським продуктом) встановлено мінімальний розмір процентної ставки, то Кредитним комітетом РУ/посадовою особою, уповноваженою у встановленому порядку на прийняття відповідних рішень, рішення про розмір процентної ставки за кредитним договором приймається залежно від рівня ризику, наданого забезпечення, попиту і пропозицій, які склалися на кредитному ринку, строку користування кредитом, але не нижче мінімально встановленого ККРБ для такого Банківського продукту – Уповноваженим колегіальним органом ЦА рішення про встановлення процентної ставки за певним кредитним договором приймається з урахуванням умов Банківського продукту (за загальними/окремими/акційними умовами кредитування за Банківським продуктом) та в межах вимог, визначених Кредитною політикою Банку
4.	Комісійні винагороди	<ul style="list-style-type: none"> – Вид та розмір комісійних винагород за надання Банком послуг, що супроводжують процес кредитування, встановлюються згідно з рішеннями Уповноважених колегіальних органів Банку та сплачуються Позичальником відповідно до умов кредитного договору

Продовження таблиці Л.1

5.	Інші витрати, які сплачуються при здійсненні кредитної операції	<ul style="list-style-type: none"> – Перелік таких витрат визначається в залежності від виду кредитної операції – При цьому усі витрати, пов'язані з укладенням кредитного договору, іпотечного договору/договору застави (в тому числі додаткових договорів/договорів про внесення змін до них) між Позичальником/Майновим поручителем та Банком, зокрема, витрати, пов'язані з нотаріальним посвідченням договорів, державною реєстрацією права іпотеки/застави та заборони відчуження предмета іпотеки у відповідному Державному реєстрі, нотаріальним оформленням згоди співвласників на укладення відповідних договорів, а також витрати пов'язані з процесами надання кредиту, сплатою послуг суб'єкта оціночної діяльності, укладенням договорів страхування, здійсненням розрахунків згідно з Тарифами Банку тощо, проводяться за рахунок власних коштів Позичальника/Майнового поручителя, в тому числі шляхом компенсації відповідних витрат Банку, що має бути передбачено умовами кредитного та/або іншого договору, укладеного між Банком та Позичальником/Майновим поручителем. – Умовами Банківського продукту можуть бути передбачені додаткові або окремі умови розподілу витрат при здійсненні кредитної операції
6.	Максимальний розмір кредиту (ліміту кредитування)	<ul style="list-style-type: none"> – Розмір кредиту (ліміту кредитування) для кожного Позичальника визначається на підставі оцінки його платоспроможності, наданого забезпечення кредитної операції, а також інших факторів, що можуть вплинути на повернення кредиту (у тому числі, кредитної історії) та – В межах максимально визначеного відповідним Банківським продуктом або, якщо Банківським продуктом не визначено максимальний розмір кредиту – в межах визначених для Уповноваженого колегіального органу Банку/посадової особи, уповноваженої у встановленому порядку на прийняття відповідних рішень, повноважень з прийняття рішень щодо видачі нових кредитів або за Загальним кредитним запитом – в межах повноважень Уповноваженого колегіального органу Банку на рівні ЦА на прийняття рішень щодо видачі нових кредитів
7.	Забезпечення кредитної операції	<ul style="list-style-type: none"> – Види забезпечення за кредитною операцією, які можуть бути прийняті Кредитним комітетом РУ/посадовою особою, уповноваженою у встановленому порядку на прийняття відповідних рішень, визначаються Банківськими продуктами з урахуванням вимог цього Положення та Положення про забезпечення кредитних операцій заставою – Види забезпечення за кредитною операцією, які можуть бути прийняті Уповноваженим колегіальним органом на рівні ЦА, у заставу, визначаються Банківськими продуктами з урахуванням вимог цього Положення, Положення про забезпечення кредитних операцій заставою в межах вимог Кредитної політики Банку

Продовження таблиці Л.1

8.	Цільове призначення кредиту	<p>– Цільове призначення кредиту визначається Банком, виходячи з запитуваних Клієнтом параметрів кредитної операції відповідно до Банківського продукту та повинно відповідати чинному законодавству, а також Кредитній політиці, цьому Положенню та Банківському продукту (якщо кредитна операція здійснюється згідно з умовами Банківського продукту)</p> <p>– Перевірка цільового використання наданого кредиту є обов'язковою у разі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) придбання транспортних засобів, які передаються в заставу Банку в забезпечення виконання зобов'язань Позичальника за кредитним договором; 2) придбання нерухомості; 3) будівництва та/або реконструкції нерухомості житлового призначення та/або нежитлової нерухомості, яка використовується Позичальником для особистих потреб (у тому числі, нового будівництва, реставрації, технічного переоснащення, капітального ремонту, реконструкції тощо); 4) придбання енергозберігаючого обладнання та матеріалів; 5) іншого цільового призначення кредиту, визначеного відповідним Банківським продуктом.
9.	Форма надання кредиту	<p>– Безготівково на поточний рахунок Позичальника</p> <p>– Банківським продуктом може бути передбачена інша форма надання кредиту, зокрема шляхом перерахування кредитних коштів з поточного рахунку Позичальника за реквізитами, що визначаються умовами кредитного договору</p>
10.	Страховання	<p>– Види страхування визначаються умовами відповідного Банківського продукту.</p> <p>– Страхування здійснюється з дотриманням вимог Порядку страхування.</p>
11.	Платіжна дата (дата здійснення Позичальником щомісячних платежів за кредитним договором)	<p>– Визначається за домовленістю з Позичальником, якщо інше не передбачено Банківським продуктом. Платіжна дата зазначається в кредитному договорі.</p>
12.	Обмеження щодо здійснення кредитних операцій	<p>– Обмеження щодо здійснення кредитних операцій визначаються Кредитною політикою Банку, зокрема здійснення кредитних операцій заборонено з контрагентами Банку та/або на фінансування витрат щодо яких існує заборона на здійснення кредитних операцій/використання кредитних коштів, передбачена чинним законодавством України, в тому числі нормативно-правовими актами НБУ, та/або іншими внутрішніми нормативними документами Банку, у т.ч. для:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) придбання власних цінних паперів Банку, акцій інших банків; 2) погашення такими Клієнтами будь-яких зобов'язань перед Пов'язаною з Банком особою; 3) придбання активів Пов'язаної з Банком особи, за винятком продукції, що виробляється цією особою;

	4) придбання цінних паперів, розміщених чи підписаних Пов'язаною з Банком особою;
--	---

Продовження таблиці Л.1

	Обмеження щодо здійснення кредитних операцій (продовження)	<p>покриття збитків господарської діяльності, якщо це впливає з кредитної заявки (для фізичних осіб-підприємців); формування та збільшення статутного фонду комерційних банків та інших юридичних осіб.</p> <p>– Також Банку забороняється надавати кредити будь-яким Клієнтам якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Клієнт виступає відповідачем на будь-якій стадії судового процесу або має подані щодо нього позови, які можуть істотно погіршити його фінансовий стан; 2) в заставу (іпотеку) надається майно, щодо якого існує будь-яке обтяження правами третіх осіб, що може перешкоджати його відчуженню Заставадавцем/Іпотекодавцем та зверненню на таке майно стягнення відповідно до чинного законодавства України, якщо інше не передбачено вимогами Банківського продукту; 3) в базі втрачених паспортів МВС України наявний запис про те, що паспорт Клієнта, який було надано останнім в цілях ідентифікації Банком особи Клієнта, вважається викраденим або втраченим; 4) Клієнт має негативну кредитну історію (в тому числі в інших банках). <p>– Кредитні операції, що здійснюються з Пов'язаними з Банком особами, не можуть передбачати умови, що не є поточними ринковими умовами, зокрема, які передбачають:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прийняття меншого забезпечення виконання зобов'язань, ніж вимагається від інших клієнтів відповідної клієнтської категорії; 2) нарахування відсотків та комісійних за послугами, наданими Банком Пов'язаним із Банком особам, які є меншими, ніж вимагаються від інших клієнтів відповідної клієнтської категорії; 3) продаж пов'язаних з Банком особи майна з наданням кредиту за вартістю, що є нижчою, ніж та, яку Банк отримав би від продажу такого майна іншій особі. <p>– У разі встановлення Національним банком України обмежень на операції Банку із Пов'язаними з Банком особами, кредитування Пов'язаних із Банком осіб здійснюється з урахуванням таких обмежень.</p> <p>– Якщо Клієнт та/або кредитна операція підпадає під зазначені вище обмеження, - Установа Банку повідомляє Клієнта про відмову в кредитуванні без внесення даного питання на розгляд Задіяних служб та/або Уповноваженого колегіального органу Банку.</p> <p>– Винятком можуть бути випадки розгляду Кредитних запитів Клієнтів, які мають негативну кредитну історію (в тому числі в інших банках), при наявності об'єктивних причин невиконання або неналежного виконання Клієнтом зобов'язань за кредитним договором. В таких випадках рішення щодо можливості надання кредиту може бути прийняте на рівні Уповноваженого колегіального органу ЦА з урахуванням повноважень, в межах яких відповідний колегіальний орган приймає рішення з видачі нових кредитів.</p>
--	--	---

ДОДАТОК М

Таблиця М.1 – Етапи кредитного процесу в АТ «Ощадбанк»

I ЕТАП	Передкредитна робота	<p>1) Робота з позичальником (в т.ч. ідентифікація, верифікація Позичальника та виявлення у нього ознак Пов'язаної з банком особи, Публічного діяча, первинне визначення належності клієнта до груп пов'язаних контрагентів банку на підставі кредитної заявки у порядку, встановленому ВНД (Критерії належності клієнта до груп пов'язаних контрагентів банку визначаються Методикою формування груп пов'язаних контрагентів).</p> <p>2) Підготовка висновків відповідними задіяними службами Банку щодо можливості здійснення кредитної операції залежно від схеми прийняття рішення.</p> <p>3) Прийняття Уповноваженим колегіальним органом банку рішення про здійснення кредитної операції.</p> <p>4) Підготовка до укладення договірної бази та укладення договірної бази.</p> <p>5) Вжиття заходів щодо державної реєстрації застави/іпотеки, обтяження щодо предмету застави/іпотеки у відповідних Державних реєстрах (за наявності відповідного забезпечення).</p> <p>6) Реєстрація кредитної заявки в АБС.</p>
II ЕТАП	Надання кредиту та обслуговування банком кредитної операції	<p>1) Надання кредиту.</p> <p>2) Оприбуткування договорів за кредитною операцією.</p> <p>3) Формування та ведення кредитної справи.</p> <p>4) Формування кредитної історії позичальника, подача інформації до Бюро кредитних історій.</p> <p>5) Класифікація кредитної операції та визначення розміру кредитного ризику відповідно до ВНД.</p> <p>6) Формування резерву за кредитом.</p> <p>7) Поточна оцінка фінансового стану позичальника.</p> <p>8) Видача чергового траншу (якщо відповідне передбачене умовами укладеного кредитного договору).</p> <p>9) Вжиття заходів по недопущенню простроченої заборгованості та проведення відповідної роботи з Позичальником при виникненні простроченої заборгованості за кредитним договором.</p> <p>10) Визнання заборгованості за кредитним договором проблемною та робота з проблемною заборгованістю.</p> <p>11) <u>Здійснення функції контролю в процесі супроводження кредитної операції за:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – цільовим використанням кредиту (за необхідності); – погашенням кредиту та сплатою процентів, комісійних винагород та інших платежів згідно укладеного кредитного договору;

Продовження таблиці М.1

	Надання кредиту та обслуговування банком кредитної операції (продовження)	<ul style="list-style-type: none"> – необхідністю продовження строку дії реєстрації речових прав щодо предмета іпотеки/застави та їх обтяжень, внесення змін і додаткових відомостей до відповідних державних реєстрів (за необхідності, в тому числі в разі внесення змін до умов кредитування); – виконанням позичальником/ поручителем/ майновим поручителем обов'язків за укладеними з банком договорами; – своєчасною перевіркою предмету застави/іпотеки (за наявності). <p>12) Облік кредитних операцій.</p>
III ЕТАП	Закриття кредитного договору	<ol style="list-style-type: none"> 1) Встановлення установою банку факту повного погашення існуючого зобов'язання за кредитним договором. 2) <u>Проведення операцій зі списання з позабалансових рахунків:</u> <ul style="list-style-type: none"> – зобов'язання банку з кредитування (в разі наявності); – вартості забезпечення за договором(ами) забезпечення; – цінностей та документів за кредитним договором та договором (договорами) забезпечення. 3) Закриття кредитного договору в АБС; 4) Здійснення заходів щодо державної реєстрації припинення права іпотеки/права застави/заборони на відчуження в Державних реєстрах; 5) Передача кредитної справи в архів.

ДОДАТОК Н

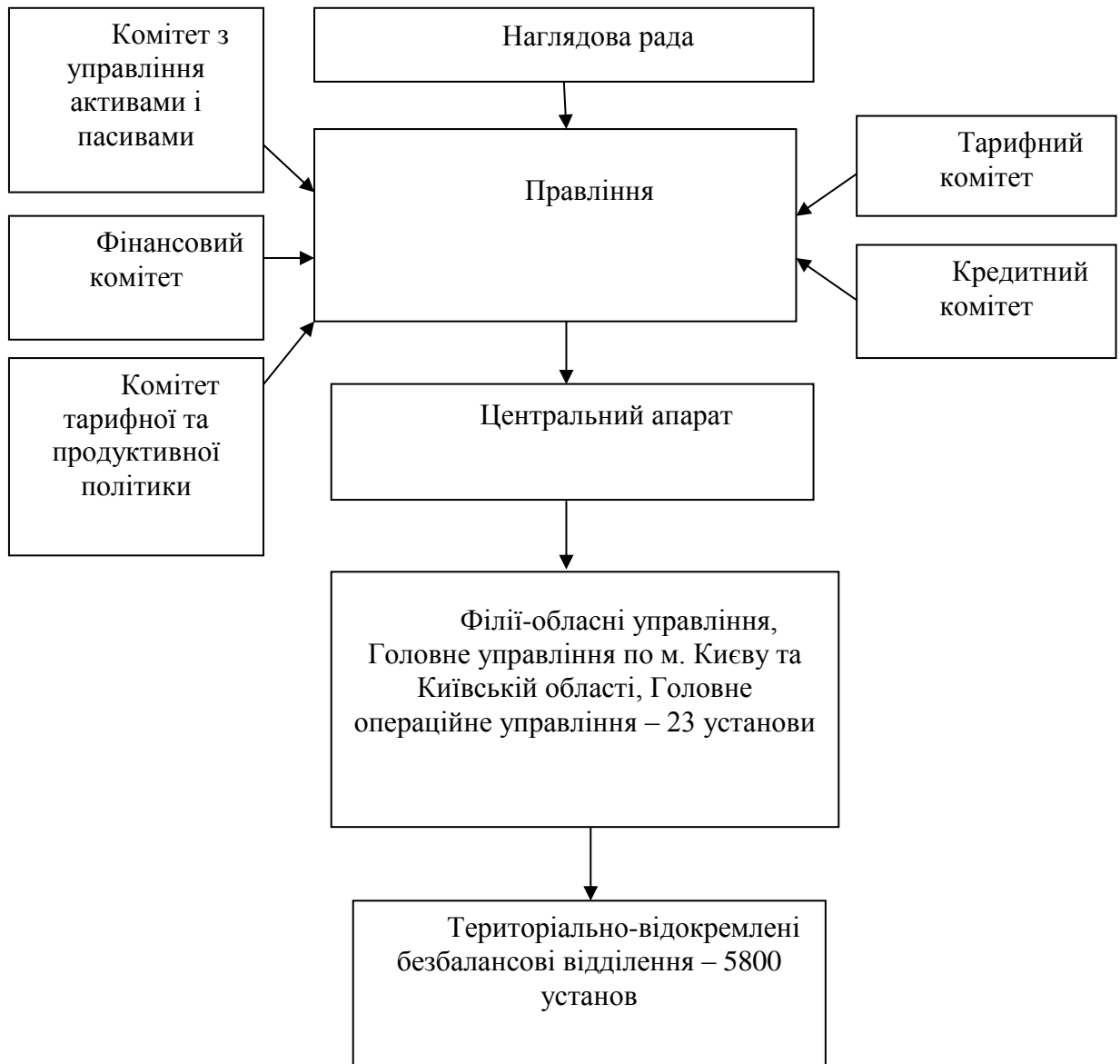

Рисунок Н.1 – Організаційна структура АТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2016 р.